

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 26.09.2018 • Kabul Tarihi / Accepted: 11.11.2018

Siyasi Savaş ve “Güvenlik Açığı”

Oğuzhan ERGÜN

İKÇÜ- İzmir

ORCID:0000-0002-6917-0871

oguzhanergun@gmail.com

Öz

Devletleşme ve modernleşme olgularının farklı disiplinlerin bakış açıları bağlamında değişik betimlemeleri yapılmaktadır. 2500 yıllık Güvenlik ve Strateji çalışmaları literatürünün de bu konuda söyleyecek bazı şeyleri tabii ki vardır. “Bir toplumun ilkel kavga ve çatışmalardan uygar (doğru) savaşa geçişi devletleşmedir”. Yine “ilkellikten modernliğe geçişin ana göstergesi subayları olan ordunun ortaya çıkışıdır”ⁱ. Siyasi ve askeri kültürün birlikte evrimleştiği modern süreçte geleneksel dürtülerden (dini veya haklara ilişkin) arınmış, “kendi demokrasilerini kurmak” üzerine yapılan savaş “politik/siyasi savaş” olarak tanımlanmış ve modern devletleri türetmiştir. ABD Stratejik aklının önemli nöronlarından Rand Corp.’unⁱⁱ Nisan 2018 tarihinde yayınlamış olduğu “Modern Siyasi Savaş, Güncel Uygulamalar ve Olası Yanıtlar”ⁱⁱⁱ incelemesinde, politik/siyasi savaş” kavramını; “etkilemek, zorlamak, sindirmek, zayıflatmak amacıyla, belirli bir spektrumda politik, enformatik, askeri ve ekonomik tedbirlerin kullanılması “şeklinde ele alarak, kurucu savaşı silahlı siyasal yıkım projesine evirmiştir.

Rand’ın siyasi savaş analizi, hibritleşen siyasi güç mücadelesinin ahlaki ve etik çizgilerini tamamen ortadan kaldırmaya yönelik akademik ve ideolojik meşruiyet zemini hazırlama gayreti içermektedir. “Sınırsız ve sürekli savaş” jeopolitik şekillendirmenin temel konsept ve aracı seviyesine yükseltilmektedir.

Savaş olgusunun siyaseti kuşattığı bir dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin güvenlik yönetimi bu gelişmeleri karşılamaya ne ölçüde hazırlıklıdır? Güvenlik kadrolarında gerçekleşen “çifte” tasfiye süreci sonrasında kurumsal hafıza kaybı, devletin tüm stratejik kurumlarındaki gizlilik dereceli bilgilerin ve istihdam edilen personelin dışarıya aktarılmış olması bu tehdidi karşılamada ne tür bir zafiyet yaratmaktadır ve nasıl giderilecektir? Bu noktadan itibaren Ulusal Güvenlik Kültürü ve Stratejik Kültürün değişimi hangi dinamiklerle ne yönde şekillenmelidir?

Bu makalede mevcut verilere ulaşma güçlüğü ve güvenlik alanının genişliği nedeniyle cari resmin çizilmesi mümkün olmamakla beraber stratejik resim “Ordu Örgütsel Kültürü, Savaş Kültürü, Askeri Akıl, Ulusal Güvenlik Kültürü ve Stratejik Kültür” kavramsallaştırmaları çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma eleştirel konstrüktivist metodoloji üzerinden hareket etmektedir. Bu Neorealist ve Neoliberal yaklaşımların yok sayılması anlamına gelmemektedir. Uluslararası sistemin maddi güç ve çıkar bağlamında nedensel etkileri kabul edilmektedir. Ancak kolektif bilgi üzerinden aktörlerin güvenlik kültürlerinde ve kurumları üzerindeki kurucu etkileri de mercek altına alınmaktadır. Analiz düzeyi uluslararası “sistem” analiz birimi ulus devlet olarak Eleştirel Güvenlik bağlamında konu incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Savaş, Güvenlik Açığı, Güvenlik Kültürü, Stratejik Kültür, Stratejik Açık.

Political War and “Security Flaw”

Abstract

In the context of the perspectives of different disciplines cases of nationalization and modernization are made of different descriptions. 2500 years of Security and Strategy studies have some things to say in this regard. “The transition of a society from primitive quarrels and conflicts to civilized war becomes state”. It is also the "emergence of the army, which is the main demonstration officers of transition from primacy to modernity". The political and military cul- ture has evolved along with the modern era in which the war on "establishing its own democracies", freed from traditional rudeness (religion or rights), was defined as a “political / political war" and derived modern states. In the "Modern Political War, Current Practices, and Possible Answers" review of Rand Corp.'s, which is published in April 2018, important neurons of the US Strategic Intelligence, the concept of political / political warfare; “The use of political, informatic, military and economic measures in a certain spectrum in order to influence, compel, intimidate and weaken" the constitutional war into a project of armed political destruction.

Rand's analysis of political warfare involves an effort to prepare an academic and ideological legitimacy ground to completely abolish the moral and ethical lines of the hybridizing political power struggle. "Unlimited and perpetual war" is elevated to the level of geopolitical basic concept and styling tool.

Republic of Turkey's security management, at a time when war is a political siege, how ready is it to meet these developments? What kind of a weakness does the threat of corporate memory loss after the "double" liquidation process in the security staff and the fact that the government has exported confidential information from all the strategic institutions and the personnel employed by it and how will this problem be fixed? From this point on, what dynamics should and should be shaped for the National Security Culture and Strategic Cultural Exchange?

In this study, it is not possible to draw the current picture due to the difficulty of reaching the current data and the scope of the security field, but the strategic picture has been tried to be put under the conceptualization of "Army Organizational Culture, War Culture, Military Intelligence, National Security Culture and Strategic Culture".

The paper critically moves through the constructivist methodology. This does not mean that Neorealist and Neoliberal approaches are ignored. The causal effects of the international system in the context of material power and interest are accepted. However, through collective information, the constructive influences on the actors' safety cultures and institutions are also under scrutiny. The subject is analyzed in the context of Critical Security as the analysis level “international system” and the analysis unit as “nation state”.

Keywords: Political War, Vulnerability, Security Culture, Strategic Culture, Strategic Deficit

GİRİŞ

Clausewitz'in politikanın başka vasıtalarla devamı olduğunu öne sürdüğü savaşın başlangıç ve bitişi olması gerekliliği düşüncesi uzun yıllar hâkim yaklaşım olmuştur. Harp tarihçisi Keegan, Clausewitz'in bu konuda yanıldığını öne sürmektedir. Clausewitz'in başı sonu belli olmayan yerel savaşları hesaba katmamıştı¹. Clausewitz'in bu önermesine son itiraz Rand analizcilerinden geldi. Siyasi Savaş. Uluslararası sistem uzun uğraşlarla oluşturulan ve savaşları sınırlayan Loockçu Birleşmiş Milletler güvenlik sistemini zorlayan Hobbesçu anarşi düzenine itilmektedir. Bitmeyen sınırsız savaş ortamı. Devletlerin bağımsızlık ve egemenlik hakları ile iç ve dış işlerine karışmamayı öngören Westfalyan ilkelere tekrar dönüş için yeni bir 30 yıl savaşlarına ihtiyaç gösterecek gibi görünmektedir.

Neoliberalizm ile başlayan sosyal ve siyasi birimlerdeki melezleşme (hybridisation) özne konumlarını (Ben ve Öteki) belirsizleştirmektedir. Stratejik tutum hibritleşmiştir. Konvansiyonel savaşın “doğrudan” tutumu, gayri nizami harbin dolaylı tutumu ile rol değiştirmiştir. Jeopolitik güç mücadelesinde, terörize edilmiş sosyal güçler vekalet savaşlarında yerel Milli Orduların yerini almış olup Ağ Tabanlı Terörizm mimarisi üzerine kurgulanan “Küresel İç Savaş” dünyanın yeni düzenini şekillendirmektedir ya da istem dışı şekillenmeyi önlemektedir.

Hibrit savaşlar içeren ve jeopolitik tektonik fay hatlarını tetikleyen çevreleme stratejileri, neoliberal dayatmanın ürettiği eşitsizliklerin sebep olduğu sosyal çatışmalar, sosyal güçlerin terörize edilmesi ve çöken siyasal rejimler, mekânı belli bir amaca göre şekillendirmektedir² (Geopolitical shaping). Son tahlilde Parenti'nin ifadesi ile felaketlerin kesiştiği bir yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamaktayız³. Olağanüstü Hal bir sistemin Dışarı'dan gelen tehdide karşı ürettiği bağımsızlık tepkisidir⁴. Devlet/Terörizm ikilemi içerisine sıkıştırılan ve indirgenen Dünya Politikası, Olağanüstü Hal (OHAL) uygulamasını normal yönetim tekniği haline getirmiştir⁵.

Küresel jeopolitik resim bu şekilde yansırken, bölgesel resim Türkiye açısından karar alıcıların öngördüğü gibi oluşmamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2014 yılında Başbakanlığı döneminde Japonya'nın başkenti Tokyo'daki bir

¹ John Keegan, Savaş Sanatı Tarihi, F. Doruker Çev., İstanbul, Sabah Yy. 1995, s.3

² Oğuzhan Ergün, *Ağ Tabanlı Küresel İç Savaş*, içinde Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler'de Akademik Araştırmalar-III, ed. Prof. Dr. Timuçin Kodaman, Dr. Öğr. Üyesi Emel İftar Işıklı, Ankara, Gece Kitaplığı, 2018, ss: 119-145. s.119,122, 134.

³ Christian Parenti, “*Tropic of Chaos: Climate Change and New Geography of Violence*”, Perseus Books, NY. 2011, s.17.

⁴ Byung Chul Han, *Şeffaflık Toplumu*, (2. Baskı). H. Barışcan Çev., İstanbul, Metis, 2017, s.128.

⁵ Giorgio Agamben, *Olağanüstü Hal*, K. Atakan Çev. İstanbul, Varlık Yy. 2008, s. 9, 14-15

konferansta, "Türkiye'nin bölgesel ya da küresel bir güç olma hedefinin olmadığı"⁶ ifadesi yönetimin stratejik “sürtünme”⁷ ve “stratejik açık” ile karşı karşıya kaldığını işaret etmiştir⁸. Açık terimi ile ifade edilen “istismar edilebilen/edilebilecek zafiyetler” yani “hassasiyetler”dir. Her zafiyet hassasiyet oluşturmaz, oluşturabilmesi için istismar edilebilme özelliğinin/yönünün olması gerekir⁹. Stratejik açığa neden olan unsurların (ideolojik/fikirler ve maddi yetenekler kapsamında) iyi değerlendirilememiş veya düzeltilememiş olması ulusal güvenlik açığı yaratarak 2016 yılında darbe girişimine varan bir dizi gelişmeler ile beka sorunu halini almıştır ve sorun halen devam etmektedir.

MİLLİ GÜVENLİK AÇIĞI VE TÜRKİYE’NİN KRİZİ

Milli güvenlik seviyesindeki stratejik bir açık sadece siyasi değil askeri, ekonomik, mali, hukuki ve insani boyutları olan açıklara da neden olur veya bunlardan etkilenir. Zafiyete uğrayan alt stratejik alan, terk ve ihmal edilmeden ve zaman kaybetmeksizin diğer alanlardaki toparlanma ve başarılar ile telafi edilebilir ancak bu açığın boyutuna bağlıdır¹⁰. Türkiye’nin birçok alanda zafiyeti bulunmasına rağmen güvenlik alanında yaratılan zafiyet istismar edilerek güvenlik açığına dönüşmüş ve diğer zafiyet alanlarında da hassasiyeti artırmıştır. Açığın boyutu büyüktür.

Milli Güvenlik açığının büyük ölçüde zihniyetler sorununun bir sonucu olarak “yeniden” ortaya çıktığı öne sürülebilir. Mahçupyan zihniyetin bize dış gerçekliğin doğasına ve işleyiş mantığına ilişkin ölçütler veren, sınırlar çizen ve gözlemlerimize anlam kazandıran bütüncül yaklaşım tarzları” olduğunu ifade etmektedir ve karakteristikleri itibarıyla;

(...) İdeolojilerin dayandığı “Otoriter Zihniyet; gerçekliğin bilgisine sahip olanları toplumun geri kalanından hiyerarşik olarak farklılaştırır, yöneticiler ile yönetilenler arasında tek yönlü bir bağımlılık ilişkisi yaratır. Sert bir denetim mekanizmasını meşru hale getiren bu anlayış, sonuçta tüm yönetilenlerin homojen bir bütünlük içine alınarak yönetime tabi kılınmasını içerir.” (...) Teolojik kökenli Ataerkil Zihniyet ise “gerçekliği bizatihi zihinsel, giderek ulvi

⁶Radikal Gazetesi, 08.01.2014, http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_6_ayda_hedefinden_vazgeçti_

⁷ Carl von Clausewitz : (Reibung- Friktion)“(…)kâğıt üzerinde yakından incelenmesine imkân bulunmayan bir sürü önemsiz Geylemlerin etkisiyle, olaylar bizi hayal kırıklığına uğratar ve hedefin hayli gerisinde kalırız. Güçlü, çelikten bir irade bu sürtünmenin üstesinden gelir, engelleri yıkar, fakat onlarla birlikte makina da parçalanır”. Clausewitz, 1827 *vom Kriege*, H.1 Kap. 7, s. 45, 47)

⁸ Hakan Ay ve Oğuzhan Ergün, “Türkiye’nin Gelecek Sorunu: Stratejik Açık”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, İktisadi ve İdari Bilimler Sayısı, Yıl: 2014 Cilt: 12 Sayı: 2 ISSN:1304-4796, ss: 206-230

⁹.FM 3.0 Operation

¹⁰ Colin S. Gray, *Modern Strateji*, (Çev. H. Öz) Truva, İstanbul, 2008, s.51.

bir kaynaktan arar. Bu nedenle ilahi gerçeklik ile sıradan insanlar arasında enformel doğal rehberliğe dayanan-aracılar gerekir”¹¹ tespitinde bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi her iki zihniyette de hiyerarşik bir yapı oluşturularak birey ikinci plana itilmektedir. Ataerkil zihniyet birbirine eklemlenmiş heterojen cemaatlerden oluşan bir yapı öngörmektedir. Demokratik zihniyet, bu coğrafyada sosyo-kültürel tarihi süreç içerisinde gelişmemiş, geliştirme umudu iç ve dış müdahaleler ile söndürülmüştür. “Bir Bilen”e itaat veya her şeye kadir “Baba” figürü kültürel veya siyasi sorunun merkezine yerleşmiştir.

Sistemin içine yerleşen terör hücreleri Baudrillard’ın ifadesiyle “viral uyku hücreleri” aktive edilince düşmanca hareketlere başlarlar. İçeride bir dış oluştururlar. Sisteme dışsal kuvvetler olarak saldırırlar”¹². Ötekinin teröründen çok daha tehlikelisi *aynının terörü, sisteme içkin terördür*¹³, ona karşı savunma aracımız yoktur. Baudrillard’ın betimlemesiyle “bu şiddet viral bulaşma, zincirleme reaksiyon ve tüm bağışıklıkların yok edilmesi yoluyla yayılıyor”¹⁴ ve yayılmıştır. Türkiye siyasetinde ortaya çıkan gelişmeler vizyonu stratejiye dönüştüren siyasal yapının kendi bileşenleri tarafından bünyesel çöküntüye uğratılmasını değişik karelerle kamuoyu gündemine taşımış, yapılan açıklamalar HIV analojisi uyandırmıştır. (HIV İng: Human Immunodeficiency Virus / İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü) Her hücresi ile kendisinden görünen ancak bünyenin bağışıklık sistemini çökerterek sonunu getiren etkenin eylemi güvenlik açığı yaratmıştır.

Türkiye’de de güvenlik açığının oluşmasında en büyük etkiyi ataerkil zihniyete tabi olanların, “aynılığın terörü” meydana getirmiştir. “Bir bilene” tâbi dini cemaat mensuplarının, başta ülkenin istihbarat ve güvenlik kurumlarında etkin ve çoğunluk kılınması, Ötekiler’in tasfiyesi, yatay kontrol ve direnme imkanını ortadan kaldırmış felaket 15 Temmuz 2016 gecesi ancak halk tarafından önlenebilmiştir. Darbenin bastırılmasında hiçbir güvenlik kişi veya kurumunun, halkı harekete geçiren siyasi liderin başarısına ortak olmayı hak edici, sonuç belirleyici eylemi gözlemlenmemiştir.

Türkiye’nin güvenlik sisteminde meydana gelen hassasiyeti Baudrillard’ın “ışık hızı metaforu”¹⁵ ile ele alacak olursak stratejik resmin krokiye dökümü daha kolay olmaktadır. Ülkede “ışık hızı”nı düşüren FETÖ’cü ve işbirlikçi organizasyonlar özellikle tehditlere yönelik bilgi ve görüntünün geç gelmesine

¹¹ Etyen Mahçupyan, *Battıyı Anlamak, Zihniyet, Değişim ve Kriz*. İstanbul: İletişim 2008, ss.92-93

¹² Jean Baudrillard, *Der Geist des Terrorismus*, M Sedlaczek, vd. Çev., Wien, Passagen Verlag. 2002, s.20, 98.

¹³ Byung Chul Han, *Şiddetin Topolojisi*, D. Zaptçioğlu Çev., İstanbul, Metis, 2016, s.100.

¹⁴ A.g.e. s. 54

¹⁵ Jean Baudrillard, *Çaresiz Stratejiler*, (2. Baskı) O. Adanır, Çev. İstanbul, Boğaziçi, 2011, s.23.

veya gelmemesine sebep olmuştur. Işık, bilgi yani istihbarattır. Güvenlik ortamını karartan, karanlığı hırsız feneri ışıkları ile “boyayan” tek yönlü ve görülmesi istenene yönelten hırsız fenerleri stratejik aklı devre dışı bırakmış, devletin mal varlığını ve geleceğini çalmıştır. Kurumsal hafıza kaybının telafisi ve refleks üretecek merkezi sinir sistemi uçlarının onarımı çok zaman alacaktır. Devletin MR’ı yabancı ülkelere servis edilmiştir¹⁶. Her unsuru “şeffaflaşan” kozmik alanda stratejik üretim zordur. “Sadece makineler şeffaftır”! Han’ın vurgusu ile “Siyaset stratejik bir eylemdir. Sadece bu bile gizli bir alana sahip olması için yeterlidir”¹⁷. Bu gizli alan güvenlik ve kalkınma stratejisinin paylaşımsız bölgeleridir. Alternatif hareket tarzları ve planlama verilerinin de ifşa olması stratejik açığın ulaştığı en yüksek boyutu yani güvenlik açığıdır. Bu durum alternatif plan üretimini de zora sokmuştur.

Orta Doğu’dan Kuzey Afrika’ya uzanan “yay” (Kriz Yay) hızla artan genç nüfusun XXI. yüzyıl “Neo Patrimonyallerine”¹⁸ (Firavunlarına) karşı ayaklanışına sahne olduysa da bu kitlelerin sahnedeki yerini boğaz kesen sakallı radikaller almış, Müslüman halkların uyanışına uluslararası kamuoyunda oluşan sempati ortadan kaldırılmıştır. Diğer taraftan demokratikleşme hareketlerinin önünün kesilmesi, sosyal refah devleti umudunun tükenişi hiddete, radikal çizgiye geçişe de neden olmuştur. Orta Doğu’da yaygınlaşan radikal selefi hareket nüfusu Müslüman olan ülkeleri fikren ve fiziken tehdit etmektedir.

S. Âmin jeokültürel değişimi şu şekilde netleştirmektedir; “Politik İslam anti emperyalist perspektifi reddedip, onun yerine “anti Batı” (neredeyse anti Hristiyan) bir pozisyon benimsedi. Böylece söz konusu toplumlari bir çıkmaza hapsediyor ve küresel emperyalizmin yayılması ve dünyayı denetim altına alması karşısında bir engel oluşturmuyor ...politik İslam anti emperyalist değildir. Tam tersine emperyalizmin değerli bir müttefikidir”¹⁹.

Politik İslami anlayışın şekillendirdiği çevreler anti-emperyalist olamamanın yanısıra, Müslüman nüfusa sahip laik veya ulusal devletlerin varlığını İslami düzenin evrenselleşmesinin önündeki en büyük engel olarak görmekteirler. Bu bağlamda sorunlar bunları üreten emperyalizme değil kendi dünyaları ile

¹⁶ Manyetik Rezonans Görüntüleme (MR), canlıların iç yapısını görüntüleme amacıyla daha çok tıpta kullanılan bir yöntemdir.

¹⁷ Byung Chul Han, *Şeffaflık Toplumu*, s.17, 21.

¹⁸ Orta Çağ Patrimonyal yönetimlerinde yönetim tamamen kişiselleşmiş olup, hukuk ve mülkiyette keyfilik ağır basmakta, yönetilenleri yöneticiye karşı koruyan mekanizmalar bulunmamakta, yapıyı değiştirecek her türden hareketler bastırılmaktadır. Patrimonyal egemenlik düzeninde hizmetliler; egemenin sofrasından yiyerek, egemen güç sahibinin ambar ve hazinesinden yapılan aynı ve nakdi ödemelerle, hizmet karşılığı toprak kullanım haklarıyla ya da mülk, vergi ve resim gelirleri tahsis edilmek suretiyle desteklenmektedir. Max Weber, *Bürokrasi ve Otorite*, *Wirtschaft und Gesellschaft*, (6.b), İstanbul, Adres. 2013, s. 81,83.

¹⁹ Samir Amin, *Modernite, Demokrasi ve Din, Kültüralizmlerin Eleştirisi*, F. Başkaya vd. Çev., Yordam, İstanbul. 2014, ss. 88-89.

ilişkilendirilmiştir. Türkiye’de kapalı cemaatler halinde parçalanmış nüfus radikal yayılma açısından hassasiyet oluşturmaktadır.

Anayasa hukukçusu Schmitt’ e göre “Siyasal birlik dost düşman ayrımını belirleyen ve bu anlamda egemen olan bir birlikdir²⁰. Toplumun büyük bölümleri arasında dost ve düşman ayrımı konusunda uyumsuzluk söz konusu ise siyasi birlik sorunlu hale gelmiştir. Kolektif kimlik parçalanmaları *ulusal çıkar* kavramını etnik veya mezhebi bir alana taşıyarak devlet-toplum bileşkesini, siyasi birliği bozmakta, şiddet yaygınlaşmaktadır.

Koalisyonuz tek parti yönetiminde istikrarlı bir yaşam sürmesi beklenen Türkiye kavramsal olarak *krizin* tam karşılığını yaşamıştır. Kavram tarihçisi Koselleck’e göre “kriz”, artık yeniden düzenlenmesine-revizyona izin verilmeyen sivri seçenekleri içerir. Başarı-başarısızlık, hukuk-hukuksuzluk, yaşam-ölüm, kutsallık-lanet. Kriz kavramı boşluktaki varlığın nihai bir karar öncesinde bilinçli olarak aldığı bir molayı açıklamaktadır²¹. Nosthoff ve Maschewski kriz ortamında doğan siyasi ve ekonomik olarak *alternatif yokluğunu*, durağan değişik bir savaş olarak değerlendirmektedir. Ayrıca krizin sadece bir teori ve yaşanan olgunun ötesinde sosyal algıyı şekillendiren etkili bir strateji olduğu da dikkat edilmesi gereken bir husustur²².

Kavramın tarihsel incelemesi çözümde geçiciliğin üzerini çizmekte, kriz hali uç noktada tercihler gerektiren bir ânı (moment) işaret etmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanlığı yönetim sistemine geçiş ile köklü bir değişimi tercih ederek krizi göğüslemede stratejik bir tercih yapmış yapısal ve düşünsel bir değişime gitmiştir. Ancak yeni yapılanmanın tecrübi faktörleri, arşivi ve dolayısı ile kurumsal hafızası oluşmamıştır. Bürokraside fazla kademelenme gözlenmekte Bakanların üstünde “Kurullar”ın oluşumu karar makamı ve inisiyatif kullanımının kademesini bulanıklaştırmaktadır. Türkiye’de yönetimin inisiyatifi tekrar ele geçirecek şartları sağlaması “çevikliğine” bağlıdır. Çeviklik ise hasımlardan daha süratli kararlar almayı ve liyakatle uygulamayı gerektirmektedir.

Siyasi hamlenin stratejik ya da taktik oluşu yaratacağı siyasi değişiklik ile ölçülür. Taktik eylemler günlük ve kısa vadeli cari durumları şekillendirirken, stratejik hamleler yapısal ve uzun vadelidir. Bu nedenle yapısal siyasi değişim ve şekillendirme hedefleyen strateji doğaçlama kaldırmamaktadır. Doğaçlamanın alanı taktik sahadır. Tarih stratejik konularda ciddiyetsizliği er geç cezalandırmaktadır²³. Dış ve iç politik stratejide yapılan hatalar bugün

²⁰ Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı*, (2. Baskı). E. Göztepe, Çev. İstanbul: Metis, 2012, s. 68

²¹ Reinhart Koselleck, *Begriffsgeschichten. Studien zur Semantik und Pragmatik der politischen und sozialen Sprache*. Frankfurt a.M. 2006, s. 204

²² Anna-Verena Nosthoff und Felix Maschewski, “Ékstasis gegen Stásis oder: Der Krise widersprechen”, http://www.engagee.org/assets/%C3%A9-2_%C3%A9kstasis-gegen-st%C3%A1sis_maschewski_nosthoff.pdf (Erişim: 08.04.2018).

²³ Henry Kissinger, *Dünya Düzeni*, S.Gül Çev., İstanbul, Boyner, 2014, s. 94

güvenlik açığına sebep olmuştur ve kapatılması uzun süreli bir dönem içermektedir.

Türkiye'nin güvenlik açığının kapatılması zaman ve bilgi sorunu olduğu gözden kaçırılmamalı, sistem değişimi yapının birimlerinde sektörel bazda stratejik değişimler ile desteklenmelidir. Başta *stratejik yön kaybının* giderilmesi olmak üzere ehil kadrolar, maddi yetenekler ve uzun süreli halk desteği olmaksızın yönetsel değişimin meydana gelen açıkları kapatması zordur.

STRATEJİK ÖZNE VE ÇIKARLAR

Millî Güvenlik Stratejisi bakımından ulaşılabilecek son durum, millî menfaatleri/ulusal çıkarları gerçekleştirecek bir takım diplomatik, askerî ve ekonomik şartlardır. Stratejik yön, çıkarların temini ve sürdürülmesini sağlayacak ulusal hedeflerin mekânını işaret eder ve bu bağlamda bu da kimlik ve ihtiyaçları ile ilgilidir. Stratejik hedeflerin belirlenerek bunların ele geçirilmesi ve/veya elde bulundurulmasında *kimlikler* belirleyici davranışsal nedenler üretir. Kimlik ve inançlar çıkarların belirlenme güdüsünü sağlamaktadır. Millî menfaatler/ulusal çıkarlar devlet-toplum bileşik yapılarının- fiziksel olarak varlığını sürdürme, özerklik, ekonomik refah ve kolektif özsaygı- olarak belirlenen dört ihtiyaçtan oluşan -nesnel- çıkarlarıdır. Kimliklerin varlığını sürdürebilmesi bu nesnel çıkarların teminine bağlıdır²⁴. Nesnel çıkarlar işlevsel zorunluluklardır ve kaynakların rasyonel kullanımını gerektirir. Ulusal stratejik plan bu çıkarlara yönelik uzun vadeli ve bütünsel yol haritalarını oluşturmaktadır. Bu yolda uygulanacak eylem tarzı stratejik tutum olarak adlandırılmaktadır. Stratejik tutum tarihsel süreçte iki ana damar üzerinde şekillenmiştir.

Tablo 1: Stratejik Ana Damarlar

Bie	Metis
Fiziksel alan	Zihinsel alan
Güçlü olmak	Zeki ve kurnaz olmak
Cesaret	Hayal gücü
Düşmanla doğrudan karşılaşma	Dolaylı tutum, asimetrik durumlar
Onuruyla yıkılma	Kandırma ve hilekârlıkla sağ kalma

Kaynak: Lawrence Freedman *Strateji*, B. Dışbudak ve T. Belge Çev, İstanbul, Alfa, 2015 s. 94 ten faydalanılmıştır.

²⁴ Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, (2. Baskı), H. Ertem vd. Çev. İstanbul, Küre, 2016, s. 289

Bir noktada “metis” puslu/bulanık mantık alanında hayat bulurken, “bie” çelişmezlik alanının uç sınırında oturmaktadır. “Metis” pragmatik etiği izlerken, “Bie” erdemci veya görev etiğini tercih etmektedir. Gerek Arthashastra’nın yazarı Hintli Kautilya gerekse Savaş Sanatı kitabı ile Sun Tzu ile dönemin Asya yaklaşımı “metis” çizgisi izlemiştir. “Metis” (dolaylı tutum) karşısındakinden daha küçük ve tek bir hamleye dayanan kesin sonuçlu savaşlarda kazanma ihtimali olmayan tarafların tercih ettiği yöntem olarak gelişmiş ise de Asya’da da hile ve kurnazlıklar bilgelik olarak (Zhi) kabul görmüştür. Nitekim Sun Tzu (M.Ö. 500) “Büyük stratejist kandırmacanın ustası olmalıdır. Kuvveti en etkili olacağı zaman kullanılmalıdır” önermesi ile dolaylı tutumu destekler, Bütün mücadele aldatmaya dayalıdır”²⁵

Tarih boyunca daha güçlü olanın stratejik tutumu çatışma alanında, halkının ve kaynakların destekleyeceği zaman diliminde kalabilmek maksadıyla kısa sürede kesin sonuca azami/topyekûn güç ile vurma üzerine kurgulanmıştır. İkincil yöntem olarak, çatışmaya sürüklenmemek ve etki alanını genişletmek veya sürekli kılmak için, komşuları veya komşularının komşuları üzerinde metis’e atfedilebilecek siyasi mühendislik eylemleri de meşru görülmüştür. Tutumlar jeopolitik konuma, sistemin yapısındaki gelişmelere, zamana, maddi yeteneklere (askeri, ekonomik ve teknolojik) bağlı olarak değişimler göstermektedir.

Wallerstein’in ABD Başkanlarının stratejik tutumlarına ilişkin olarak yaptığı bir analizde Nixon, Ford ve Carter’in yeni dünya gerçeklerine kendine uyarlama ve Amerikan gücünün sınırlarını kabul etme tutumunun Reagan tarafından reddedildiğini öne sürmektedir²⁶. Reagan’ın yanına Trump rahatlıkla eklenebilir. Nitekim Trump doğrudan tutum sergilerken diğer yandan siyasi savaş gibi dolaylı tutumu da asimetrik güçler üzerinden uygulamaktadır.

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken önemli bir husus Rand’ın siyasi savaşın karakteristiklerinden biri olarak kimliği ele alış şeklidir; “*Siyasi savaş genellikle ortak etnik veya dini bağları veya diğer iç dikişleri sömürür*”. Siyasi savaş öncelikle doğrudan “Toplumsal Güvenliği” yani kimlikleri hedef alan bir karakter taşımaktadır. Devlet Dışı Aktörler, Rand analizinde başat aktörler olup, “benzeri görülmemiş bir erişim ile siyasi savaş gerçekleştirilebilirler”.

Wendt’in vurguladığı inşacı yönüyle “kimlikler aktörlerin kim ya da ne olduğuna işaret eder. “ Bir aktör kim olduğunu bilmeden ne istediğini bilemez. Çıkarlar kimlikler gerektirir. Bir davranış, bir aktörün sadece ne istediğiyle değil neye, nasıl ulaşabileceğinin mümkün olduğu hesabı ile ilgilidir”²⁷. Son cümlesi stratejik planlamaya kapı açmaktadır. Stratejik özne olan kimliğin sağlıklı bir

²⁵ Sun Tzu, *The Art of War* çev. Lionel Giles, M.A. (1910), eBookMall 2002, s. 6

²⁶ Immanuel Wallerstein, *Jeopolitik ve Jeokültür, Değişmekte olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*, (3. Baskı). M. Özel Çev. İstanbul, Küre, 2016, s. 49.

²⁷ Wendt, s. 287

şekilde tanımlanması esas teşkil etmektedir. Türkiye gibi kültürel ara bölge ve imparatorluk bakiyesi ülkelerin bocaladığı nokta burası olmaktadır.

Din eksenli kimlik ile ulusal eksenli siyasi kimlik politikaları diğer devletleri (Öteki) birbirinden farklı özne konumlarına oturtabilmektedir. (Dost, rakip, düşman). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının hak ve menfaatleri esas alınması devlet olmanın gereğidir. Din tabanlı stratejik özne irrasyoneldir ve sınırsızdır. Özne kaymaları, hedef ve menfaatler ile dış politik muhatabın (devlet ya da devlet dışı aktörler) kimler olabileceği, bunlara yönelik stratejik tutumun nasıl şekilleneceği konularında çelişki ve yön kaybı yaratmakta kaynak ve amaç dengesi sarsılmaktadır. Din eksenli kimlik tanımlamalarında o din grubuna giren grupların sayısı sonsuza kadar genişleyebilir (mezhep, meşrep, tarikat vs.). Bu grupların hiyerarşileri konusunda çözümsüz tartışmalar çıkması da kaçınılmazdır. Bir kuşakta gerçekleşen çözümlerin gelecekte devam edeceğinin garantisi yoktur. Kıt kaynakların paylaşımı da hiyerarşilerin öne süreceği taleplerle karşı karşıya kalacaktır.

Dış politikada özne olarak belirlenen kimlik iç politikada çelişkiler ve çatışmalar yaratabilmektedir. Stratejik öznenin belirlenmesi siyaset sosyolojisinin de önemli konularından birini teşkil etmektedir. Neticede Öteki'nin oturtulduğu özne konumu iç yapıyla doğrudan ilgilidir. Müslüman ülkelerden gelen göçmenlerin vatandaşlığa kabulü dini kimliği öne alan bakış açısından bir sakınca teşkil etmezken, milli siyasi kimlik veya ulusçu kimlik açısından demografik yapının değiştirilmesidir ve kabul görmez. Neticede yurttaşlık modern dönemde bir imtiyaz ve hak olarak görülmüş iken gelinen noktada din ve mezhep eksenli yaklaşıma konu olması veya meta olarak “kimlik ticareti”ne konu edilmesi diğer bir tartışma konusudur.

Wendt kimlik topolojisini “hepimizin birçok kimliği vardır ve bu devletler için de geçerlidir” şeklinde özetlemektedir. “Kimlikler her biri değişen ölçülerde kültürel biçimler tarafından oluşturulan, *biz kimiz?* ve *belli bağlamda ne yapmalıyız?* hakkında bir senaryo veya şemadır. Çoğu kimlik içinde bulunduğumuz duruma bağlı olarak seçici olarak harekete geçirilmektedir.²⁸ Alman, Fransız veya İngiliz ulusal kimlikleri dış politikada stratejik özne olarak hedef ve menfaatlerin belirleyicisi iken siyasi Türk kimliği stratejik özne olarak ikinci plana itilmiştir. Sünni Müslüman veya Osmanlı kimliğinin seçici olarak stratejik özne olarak benimsenmesi, “ulusal” menfaat kavramı ile uyumlandırılması konu ve özne farklılaşmasıdır. Devletlerin doğası devletler sisteminin yapısına bağlıdır²⁹ ve *ulus devlet* uluslararası sistemin temel aktörü olmayı sürdürmektedir. ABD Başkanı Trump bunu “önce Amerika” sloganı ile tekrar hatırlatmıştır.

²⁸ Wendt, s. 286, 287, 115.

²⁹ Wendt. s. 451.

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Kültürel yaklaşım küresel güvenlik yönetim sisteminde/küresel güvenlik politikasında (*security governance*) çatışma ve iş birliklerini farklı ulusal güvenlik kültürleri ile açıklama çabasıdır. Ulusal güvenlik anlayışında devlet kimliği kavramı önemli rol oynar. Kimlikler, aktör menfaatlerini ve devlet politikasını şekillendirmektedir³⁰. Bu kimlik uluslararası ortamda bir etiket gibi algılanmaktadır. Uluslararası ve yerel çevreler devlet kimliklerini şekillendirmektedir. Kimlikler hem iç hem de dış yapılarca oluşturulmaktadır.³¹ Milli güvenlik kültürü sistemin yapısını şekillendiren anarşi kültürünün doğasından ilham alır.

Güvenlik kültürü çalışmalarında milli güvenlik kültürünün iş birliği veya engelleme özellikleri anlaşılmalı çalışılır. Milli güvenlik kültürleri stratejik kültürün benimseyeceği stratejik tutumlar üzerinden operatif hale gelir. Kültür güvenlik yönetim biçimleri için tercihler üretmektedir³². (Uluslararası iş birliğini kolaylaştırıcı veya engelleyici, reviyonist-statikocu gibi). Güvenlik kültürü, neyin bir tehlike olarak düşünüleceğine ve buna karşı ne yapılacağına karar veren kişi ve kuruluşların; inançları, değerleri ve uygulamalarını ifade eder. Bir açıdan bilişsel kısa yollar üretimidir. Nasıl yapılacağı ise stratejik kültürün tercih edeceği stratejik tutum ile ilgilidir.

Kültür iki yönlü etki üretmektedir. Bir yönü değerlendirme normları ve standartları setini oluştururken diğer yönü de benliği tanımlayan kurallar ve modeller gibi bilişsel standartları kapsamaktadır³³. Devlet topluluk düzeyinde bilişsellik yetisine sahip bir grup benliğidir... benlik ise bir bilgi yapısı³⁴ olarak kültürün etkisindedir. Güvenlik kültürü siyasi kültürün bir fonksiyonu olarak, siyaset, toplum ve dış tehditler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkmakta ve tedricen değişmektedir.

Bir yapının sosyal olduğunu söylemek aktörlerin eylemlerini seçmede birbirlerini dikkate aldıklarını söylemektir. Bu süreç aktörlerin Benlik ve Ötekinin doğası ve kimlikleri hakkındaki *fikirlerine* dayanmaktadır. Bu fikirlerin bazısı ortakken bazıları ise özeldir. Ortak fikirler sosyal yapının *kültür* olarak bilinen alt yapısını oluştururlar. Bakanowsky bunu *siyasi kültür* olarak

³⁰ Jepperson, R. L., Wendt, A. ve J.P. Katzenstein, “Milli Güvenlikte Normlar Kimlik ve Kültür”, P. J. Katzenstein (Ed.) içinde *Milli Güvenlik Kültürü, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, İ. Efe Çev., Sakarya, Sakarya Üni. Kültür Yy., 2014, s.71

³¹ Wendt, s. 279

³² James Sperling, National Security Cultures, Technologies of Public Goods Supply and Security Governance. E. J. Kirchner, & J. Sperling içinde, National Security Cultures, Patterns of Global Governance (s. 1–18.). Abingdon: Milton Park.2010, ss: 10-13.

³³ Jepperson, R. L., Wendt, A. ve J.P. Katzenstein, Milli Güvenlikte Normlar Kimlik ve Kültür, ss. 70-75.

³⁴ Wendt, s. 287.

adlandırmaktadır³⁵. Siyasi kültür, bir uluslararası sistemin yapısı hakkındaki – güç içeriği ve çıkarlara anlam kazandıran- en temel veridir. Kültür çatışma ya da iş birliğine neden olabilir. Bir uluslararası sistemin kültürü rollerin üzerinden temellenir. Hangi tür rolün- (düşman-rakip-arkadaş) sisteme hâkim olduğuna bağlı olarak anarşinin en azından üç tür yapısı olduğu Wendt tarafından ileri sürülmektedir. Anarşi kültürleri genellikle doğaları gereği askeri_rekabet güç dengeleri ve savaş üretmeye meyilli kendi başının çaresine bakma sistemleridir³⁶.

Wendt *şiddet* hakkında ortak anlayışların genelden özele doğru değişkenlik gösterebileceğini, ayrı mantıklar ve eğilimlerle birlikte Hobbesçu, Lockecu ve Kantçı olarak kümelenme eğilimi gösterdiğini öne sürmektedir. Anarşi kültürleri uluslararası sistemin bölgesel alt sistemlerinde ya da sistemin tamamında bulunabilirler. Her anarşi türünün merkezinde bir özne konumu mevcuttur. Hobbesçu kültürlerde bu “düşman”, Lockecu’da “rakip”, Kantçı’da “dost”tur. Herbiri mikro düzeyde çoklu şekillerde gerçekleşebilecek olan şiddet kullanımına ilişkin Benliğin Ötekine yönelik farklı bir duruşunu ya da yönelimini içerir. *Düşman* duruşu birbirlerine yönelik *şiddette sınır tanımayan* hasımlarını tehdit etmek olabilirken, *rakiplerinki* birbirlerini öldürmekten kaçınan fakat *çıkartmalarını artırmak* için şiddet kullanacak (sınırlı şiddet) olan rakipler, *dostları* için anlaşmazlıkları çözmek için *şiddet kullanmayan* ve güvenlik tehditlerine karşı bir ekip olarak çalışan müttefikler olabilir³⁷.

Uluslararası sistemin yapısal tanımlamasına aynı bağlamda fakat farklı bir yaklaşım Nye ve Welch’ten gelmektedir. Realizm ve Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık iki uç kutupta-ideal tipler-dir. Gerçek dünya bunların arasında bir yerde bulunmaktadır. Bazı ülke ilişkileri Hobbecu bir doğal hal ile karmaşık karşılıklı bağımlılık (Kantçı) tayfı arasında bir yerdedir. Orta Doğu tayfın realist ucuna daha yakındır ama Kanda ile ABD arasındaki ilişkiler veya Fransa ile Almanya arasında bugün gelinen noktada ilişkiler tayfın karmaşık karşılıklı bağımlılık ucuna çok yakın düşer. Bir grup ülke arasındaki tikel bir ilişkinin tayftaki yerine bağlı olarak, farklı politikalar ve farklı güç mücadelesi biçimleri oluşur. Gerçekte ülkeler tayf üzerinde yerlerini değiştirebilirler. ABD- SSCB arasındaki ilişki açık bir biçimde tayfın realist ucuna yakındı ama soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte merkezi bir yere yaklaştı³⁸. Şu anda eksenin realist ucuna tekrar kaymaktadır.

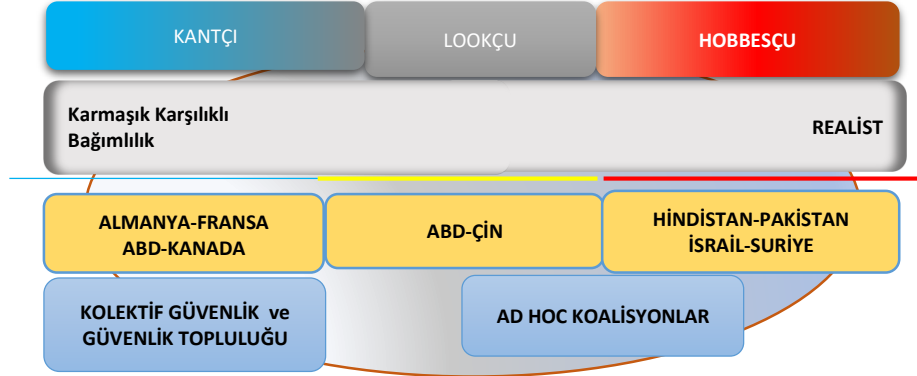
³⁵ Mlada,Bukanowsky, American identity and neutral rights from independence to the War of 1812, International Organization,MIT Press, 1997, 209-243.

³⁶ Wendt, s.305-317

³⁷ Wendt, s.318

³⁸ Joseph.S.Nye; Welch, David A. Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, 2011, (Çev. R.Akman), İstanbul, İş Bankası, s. 368-369

Şekil 1: Uluslararası Sistemin Yapısı

Rol kimlikleri kültüre ve dolayısı ile Öteki'ne olan bağımlılığı bir adım öteye taşımaktadır³⁹. Şiddetli bir beka sorunu algısına kapılan Türkiye, katıldığı Batılı kolektif güvenlik topluluğunun normlarını kabul etmeye kültürel değişime de uğramıştır. Türkiye Cumhuriyeti devletinin özgün kolektif ve kurumsal kimliği, devletin isminde yer almasına rağmen Cumhuriyet'in önemli bir zaman kesitinde güvenlik politikaları ittifak menfaatleri doğrultusunda sürdürülmüş, “rol kimliği” özgün kimliğini baskılamıştır. Hâkim kimlik üyesi bulunduğu ittifak normlarının baskılaması sonucu “rol kimliği”⁴⁰ olarak tezahür etmiş özgün kolektif kimliğin kültürel boyutu görmezden gelinmiştir. Bu görmezden geliş ve jakoben tavır kendi kültür havzasında Atatürk döneminde gelişen saygın konumunu kaybetmesine de neden olmuştur. NATO üyelerinin SSCB'nin çöküşü sonrasında” edinilmiş ortak kimliğin” “neyi temsil ettikleri” konusunda yön kaybına uğraması, ulusal menfaatlerin ve ittifak politikaların belirlenmesinde sıkıntı yaratmıştır. İttifak içerisindeki “rol kimlikleri” bağlamında tanımlanan konumlar da ittifak ilişkilerinin farklılaşması üzerine kolektif kimliklere kaymaya başlamıştır.

Siyasal alan işlevsel olarak, toplumun iç dayanışmasının sağlanması ve bütünlüğünü dış tehditlerden koruma olarak iki temel alan üzerinden saptanır⁴¹. Siyasal alan temelde kimliklerin öncelikli ihtiyacı olan fiziksel varlığı sürdürme ihtiyacını yani güvenliği referans almaktadır. Devletin/Toplumun güvenlik anlayışı ve ürettiği güvenlik sistemi, tehdit ve kendini koruma yeterliliği algısı zaman ve mekânca değişim gösterir. Bu algı ülkenin jeokültürel yaşam alanındaki durum ve konumuna bağlıdır. Bu havzada ortak bilginin alt

³⁹ A.g.e. 282

⁴⁰ Wendt'in kabul gören kimlik derlemesinde yer alan rol kimliği ötekilerle ilişkili olarak var olabilmektedir. Devlet davranışlarına uyarlanan bu kimliğe sahip olmak ile Ötekilere yönelik davranış normlarına uyulması bir zorunluluktur. Wendt *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi* 2016, ss. 282-284.

⁴¹ Georges Balandier, *Siyasal Antropoloji*, (2. Baskı). D. Çetinkasap Çev., İstanbul, İş Bankası Kültür Yy. 2016, s.28

kümelerinden biri olarak tarihsel zamanda oluşan Güvenlik Kültürü, uluslararası sistemde devletin yapısal pozisyonlarının (özne konumlarının) görüntüsünü kırarak, diğer bir ifade ile paralaksı⁴² gidererek “milli bir bakış” yaratmakta, ülkenin gerçek konumunu belirlemektedir. Bu kültürel bakış, durumu ulusal otoritelere yansıtan bir mercekle işlevi de görmektedir. Kültür, ulusal güvenliğe yönelik somut tehditleri öznel olarak ele alan anlayışı ifade eder. Bu tehditleri karşılamak için araçların kullanılmasını ve tek veya çok taraflı eylem tercihlerini ortaya çıkarır. Kimlik ve çıkarlar sosyal öğrenme ile kazanılan olgulardır. Aktörlerin “önemli Ötekiler” tarafından nasıl muameleye maruz kaldığı benliklerinin oluşumunda farkındalığı pekiştirici etkiler olmaktadır (Yansıma)⁴³. Kendisini dost, düşman veya rakip olarak öznel konuma oturtan Ötekilere karşı güvenlik tutumu geliştirilmektedir.

Türkiye bölgeyi menfaatlerine göre şekillendirmeye çalışan iki başat gücün etkisi altında güvenlik politikalarını belirleme durumundadır. Bunlardan ilki ile tarihte en fazla savaşmış devlet ve millet olma özelliğimiz bulunmaktadır. Kissinger Rusya’nın güvenlik kültürünün “maddi kaynakların mutlak sınırına dek genişleme/yayıma” üzerinde şekillendiğini öne sürmektedir. Kuzey Buz Denizi ve Pasifik Okyanusu dışında hiçbir doğal sınırı bulunmayan Rusya, güvenlik kavramını “devleti her yöne genişletmek” üzerine oturtmuş ve 1552 ile 1917 arasında yılda ortalama 100.000 kilometrekare, yani her yıl birçok Avrupa devletlerinin topraklarından daha fazla genişlemiştir. Rusya’nın gücünün komşular tarafından dizginlenmesi bir felaket olarak düşünülmüştür. 1903 yılında Washington’daki Rus büyükelçisinin bakış açısının” ezerek ilerleme” olarak şekillendiği tespit edilmiştir. Rusya zayıf dönemlerinde muazzam iç güç kaynakları üzerinde kuluçkaya yatarak zayıflığını gizlemektedir⁴⁴. Rusya bu muazzam genişlemesinin büyük bölümünü Türkistan toprakları üzerinde gerçekleştirmiştir. Konjonktürel olarak Türkiye ile Suriye politikaları üzerinde ile ad hoc bir koalisyon gerçekleştiren Rusya Devlet Başkanı’nın danışmanlarından ve Yeni Avrasyacılığın önderlerinden olan Aleksandr Dugin, Atlantikçi akım ve lobilerin gücünün ancak Avrasyacı bir çevreleme politikasıyla sınırlandırılabilirliğini iddia etmiştir. Atlantikçi Türkiye ve Suudi Arabistan jeopolitiğinin sınırlandırılmasının yolunu Şii ve Pan-Arapçı çevrelerle ilişkileri geliştirmektir. ‘İslam’a karşı İslam’ stratejisini Avrasyacı jeopolitiğin bir aracı haline getirmesini önermiştir. Yeni Dünya Düzeni’nin karşısına, Rusya’nın başını çektiği İmparatorluk Avrasyası’nı koymayı öngörmektedir⁴⁵. Şu an itibarıyla tarihi hasımlar ile hısım ve hısımlar ile hasım konumu

⁴² Paralaks: Görülen konum ve gerçek konum arasında fark oluşmasına verilen isimdir.

⁴³ A.g.e. s.399

⁴⁴ Kissinger, *Dünya Düzeni*, ss. 64-65

⁴⁵ Atilla Sandıklı, “Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar”. Rapor No. 27. İstanbul: Bilgesam <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/rapor/jeopolitikveturkiye.pdf>. (Erişim Tarihi 07.03.2018).

Türkiye'nin bekâsı için en uygun strateji olarak görülmekle beraber stratejik bir karar noktasına gelinecektir.

1980'lerden itibaren devletin piyasaları düzenleyici rolünün kaldırılmasından (deregülasyon) sonraki otuz yıl boyunca sayısız kriz ortaya çıkmıştır⁴⁶. Uluslararası arenada ABD cömert bir hegemonun *yağmacı* bir hegemonla dönüşmeye başlamış⁴⁷, 1985 yılında ABD ticaret açığı 150 milyar dolara ulaşmış, “imkânsız başarılar” tüm ticaret ortakları ile işlemlerinde açık vermiştir. Yağmacı Hegemon ve ortakları doruk noktasına 1990'larda ulaşan ve 2008 Krizi ile ekonomiye iyice yansıyan güç kaybına rağmen, küresel kontrolü sürdürme stratejisini asimetrik mukabeleye dayandırmak zorunda kalmıştır. Simetrik mukabele (Ekonomiye karşı ekonomi gibi) gücü kalmamıştır. Yağmacı Hegemon ve ortakları, Asya Pasifik devletleri başta olmak üzere Türkiye gibi parlayan bölgesel yıldızların ekonomik büyüme ve sosyal gelişimini bölgesel istikrarsızlıklar üreterek dizginlemeye çalışmaktadır. Jeopolitik tutum olarak bu durum kontrollü istikrarsızlık, nihayetsiz savaş veya nihayetsiz küresel iç savaş olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Hegemonik kontrolün sürdürülmesi için 1990'lı yıllarda ortaya çıkan ve hükümetler değişse de ısrarla takip edilen yeni muhafazakâr Wolfowitz doktrini olarak adlandırılan Savunma Planlama Kılavuzu başlıklı belgede “ABD ‘nin Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından ele geçirmiş olduğu tek süper güç olma imtiyazını ve statüsünü muhafaza etmek, başlıca amaçtır...” şeklinde Ulusal Hedef belirlenmiştir. Wolfowitz belgede ABD’nin “yeni güç merkezleri oluşturma teşebbüslerini engellemek ve muhtemel rakipler daha büyük roller oynamaya heveslenmeden caydırmak” için “gerektiğinde tek başına harekete geçmekten kaçınmayacak” bir kararlılıkla askeri güce dayanması gerektiğini savunmuştur. “Washington’ın olası her türlü rakibin kalkınmasını yavaşlatarak dünyanın geri kalanı üzerindeki üstünlüğünü koruması gerektiğin” öne sürmektedir⁴⁸. Doktrin “Öteki” konumu “saldırgan”ın tanımlanmasında kendisini göstermektedir. “Saldırgan Güç, Washington’un gücünü uygulamasını sınırlamaya yetecek güce veya etkiye sahip herhangi bir ülkedir”. ABD’nin 2015 Ulusal Askeri Stratejisi de “bağımsız dış politikaya” sahip ülkeleri “uluslararası normlara uygun şekilde hareket etmeyen revizyonist devletler” olarak tanımlamaktadır. Hobbesçu bir anarşi kültürüne sahip Wolfowitz doktrini “iradesine rıza göstermeyen” hükümetlerin Washington tarafından tasfiyesini öngörmektedir.

⁴⁶ Joseph E. Stiglitz • *Eşitsizliğin Bedeli*, O. İşler Çev., İstanbul, İletişim, 2014, s.74, 85.

⁴⁷ John. A. C. Conybeare (1985), “Public Goods, Prisoner’s Dilemma and the International Political Economy”, *International Studies Quarterly* 1985, (28) 5-22.

⁴⁸ “US Strategy Plan Calls For Insuring No Rivals Develop”, Patrick E. Tyler, *New York Times*, 8 Mart 1992. Gazete aynı şekilde 14ncü sayfasında Wolfowitz’e ait gizli rapordan geniş bölümler de yayımlanmaktadır: « Excerpts from Pentagon’s Plan : "Prevent the Re-Emergence of a New Rival" ». Ayrıca ek bilgiler için bkz « Keeping the US First, Pentagon Would Preclude a Rival Superpower » Barton Gellman, *The Washington Post*, 11 Mart 1992.

ABD'nin revizyonist siyasi kültürü ve teknolojik üstünlüğü ile doların senyorağ gücünden destek alan güvenlik kültürünün soğuk savaş döneminin Kantçı güvenlik topluluğuna (Batı Avrupa ve NATO) karşı tutumunu dost konumundan rakip konumuna çevirdiği gözlemlenmektedir. Eşitlik çabasına girmiş ve ekonomik bir güç olarak Rusya ve Çin ile ilişkilerini geliştirmeye başlamış olan AB, ABD menfaatlerini tehdit edebilecek “bağımsız dış politikaya” sahip ülkeler haline gelmiştir. Aynı şekilde bağımsız politikalar izlemeye başlayan Türkiye ile ABD ilişkileri Hobbesçu alana süratle kaymaktadır.

Stratejik düşünce ilhamını her asırda ya da tarihin her döneminde olayların yarattığı sorunlardan almaktadır. Geçmiş uygulamalar bu sorunların çözümünde rehberlik etmektedir. Vestfalya anlaşması ile Almanya ve mücavir sahasında egemenlikleri tanınan devletimsi prenslikler nasıl bu bölgede bir güç merkezi olarak Alman Devleti'nin doğuşunu bir buçuk asır engellemiş ise, Irak ve Suriye başta olmak üzere parçalanmış İslam Coğrafyası bu sahaya benzetilmek istenmekte, bununla yetinilmeyerek terör tabanlı oluşumlarla Türkiye'nin Müslüman Coğrafyası ile teması kesilmeye çalışılmaktadır.

SİYASİ SAVAŞ

ABD Stratejik aklının önemli nöronlarından Rand Corp.'un Nisan 2018 tarihinde yayınlamış olduğu “Modern Siyasi Savaş, Güncel Uygulamalar ve Olası Yanıtlar”⁴⁹ incelemesinde, esasen bölgesel düzeyde belirli ölçeklerde uygulanmakta olan bir stratejik tutumun küresel jeopolitiğin ana konsepti seviyesine yükseltilme tavsiyeleri göze çarpmaktadır. ABD'nin uluslararası siyasetin sosyal yapılanmasında inşasına büyük gayret (!) gösterdiği, stratejik kültürünün temel paradigmasını oluşturan Hobbesçu anarşi kültürü “siyasi savaş” söylemi ile müstehcenleşerek yaygınlaştırılmaktadır.

Raporda ABD'nin bugün bir dizi aktöre karşı kendi, dost ve müttefiklerinin çıkarlarını korumak için belirli bir spektrumda politik, enformatik, askeri ve ekonomik tedbirleri; etkilemek, zorlamak, sindirmek, zayıflatmak amacıyla kullanabileceği öngörülmektedir. Bu tedbirlerin çoğu genellikle bir bütün olarak “politik/siyasi savaş” olarak adlandırılmaktadır. Bu rapor, siyasi savaş hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından bugün uygulandığı şekliyle analiz etmektedir. Siyasi Savaş kavramı, “stratejileri gizleyen stratejilerin” örtüsünü kaldırma zahmetinden kurtaran bir söylem olması ve makro siyaseti müstehcenleştirmesinin yanısıra güvenlik sorununun nasıl çalışılması gerektiği, güvenliğin nasıl yönetilmesi gerektiği konusunun tekrar ele alınmasını gerektirmektedir. Toplumsal iktidar kaynaklarının hükmetme ve yönetme

⁴⁹ Linda Robinson ve diğerleri, Modern Political Warfare Current Practices and Possible Responses, Rand Corporation, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1772.html (Erişim Tarihi 07.04.2018)

gücünü temsil eden siyasal yapının öz kontrol ve güvenliğinin sağlanması, bu siyasal yapının siyasi savaşı yönetme kapasitesi ile bağlantılı hale gelmiştir.

Rand incelemesinde Emile Simpson savaşın siyasetin bir uzantısı gören Clausewitzçi formülasyonundaki savaş ve siyaset arasındaki çizginin bulanıklaştığını ifade etmektedir. “Savaş şu an olması gerektiği gibi bölümlendirilmemiştir”. *Savaşın bir uzantısı olarak politikayla* karşı karşıya bulunmaktadır ifadesi ile başlangıcı ve sonu öngörülen geleneksel savaş ve siyaset kombinasyonu ters yüz edilmiştir. “Düzenli olarak politik faaliyetlerle birleştirilen ve operasyonlara yatırım yapılması gerektiğini ifade eden Rand analizcisi. “*Silahlı Siyasete*” sırt çevrilmemesi gerektiğine dikkat çekerek, “Silahlı Siyaset’in her tarafta devlet ve devlet dışı aktörler tarafından çok yaygın bir şekilde kullanıldığını” ifade etmektedir.”

Simpson'ın da belirttiği gibi, “Bir yanda geleneksel bir savaş anlayışı içinde silahlı kuvvetin kullanılması ile politikanın doğrudan bir uzantısı içinde *savaşın silahlı siyaset* olarak kullanılması önemli bir ayrımdır.”. İncelemeye göre ABD ve müttefikleri, çoğu zaman, eğer yapabilirlerse, Frank Hoffman'ın hibrit savaş diye adlandırdığı bir karışımı kullanılabilir. Bu eğilim ilk olarak Martin van Creveld tarafından *Savaşın Dönüşümü* (1991) adlı eserinde belirtilmiştir. Geleneksel savaşın niteliklerinin iyi bilindiği, iyi çalışıldığı ve kodlandığı gerekçesiyle, düzensiz savaşın niteliğine odaklanılmalıdır. Dışişleri Bakanlığının gözetiminde görülen ölümcül tehlikelere, gereksiz ve çoğu zaman verimsiz askeri müdahalelerden kaçınarak, ülkenin çıkarlarını korumak için en ihtiyatlı ve uygun maliyetli bir strateji izlemek gerekir.” Bu “Holistik Operasyon” çağrısıdır. Devletin bir başka devlette desteklediği holistik unsurlar vasıtasıyla kazanmaya çalıştığı siyasal ve hatta askeri sonuçlar bizi yine terörizm kavramına götürmektedir. Bünyedeki rahatsızlık bünyesel güçlerle senkronize bir şekilde tedavi (!) edilmektedir. 15 Temmuz 2016 FETÖ darbe girişimi holistik bir operasyondur ⁵⁰ve Dugin'in İslam'a karşı İslam stratejisinin farklı bir versiyonudur.

Modern Siyasi Savaş'ın karakteristikleri şu şekilde özetlenebilir;

- Devlet Dışı Aktörler, benzeri görülmemiş bir erişim ile siyasi savaş gerçekleştirebilirler
- Siyasi savaş, milli gücün tüm unsurlarını kullanır.
- Siyasi savaş, büyük ölçüde düzensiz/gayri nizami güçlere ve araçlara dayanır.
- Bilgi/Enformasyon alanı önemi gittikçe artan bir savaş alanıdır. Algılamalar başarının belirleyicisi olabilir.

⁵⁰ Ergün, “Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm”, 2018, ss. 214-215

- Enformasyon savaşı, takviye, örtme ve ikna edici olarak çeşitli şekillerde yürütülür; İkna edici kanıtların kullanılması dezenformasyona karşı en etkili panzehirdir.
- Erken aşamadaki politik savaş tespit etmek, istihbarat kaynaklarına ağır bir yatırım gerektirir.
- Siyasi savaş, öngörülmeven sonuçlara yol açabilir.
- *Ekonomik Kaldıraç* güçlülerin gittikçe artan oranda tercih ettiği vasıtaadır.
- Siyasi savaş genellikle ortak etnik veya dini bağları veya diğer iç dikişleri sömürür.
- Siyasi savaş düşük maliyetlidir ve geleneksel çatışmaların yerini alır.

STRATEJİK KÜLTÜR-ASKERİ KÜLTÜR

İki yüz yıl önce Clausewitz tarafından kullanılan “stratejik kültür” kavramı güvenlik politikası tartışmalarında yeniden gündeme gelmiştir. Clausewitz, sadece birliklerin değil, aynı zamanda rakibin "moralinin" bir hedef olduğunu belirterek, eğer toplum da harekete geçirilemezse en rasyonel sofistike savaş hedefleri ve hükümetlerin stratejilerinin değersiz hale gelebileceğine işaret etmiştir. Stratejik kültür kavramını Rand Corporation araştırmacılarından Synder “Sovyet Stratejik Kültürü: Sınırlı Nükleer Seçenekler” adlı eserinde 1977’de tekrar gündeme taşınmıştır. Tarih, siyasi kurumlar ve ülkenin stratejik konumunun farklı stratejik davranışlar ürettiğinden hareketle açıklamaktadır. Synder, stratejik kültürü; düşüncelerin, duygusal tepkilerin ve yerleşik davranış modellerinin toplamı olarak tanımlamıştır.⁵¹ Stratejik kültür kavramı bu alana Uluslararası Siyaset Sosyolojisinin “ortak bilgi” kavramından ithal edilmiş görünmektedir.

Snyder stratejik kültürü “bir ulusal *strateji topluluğunun* üyeleri tarafından öğrenme ya da taklit etme yoluyla ortaya konan fikirlerin, koşullara bağlı duygusal tepkilerin ve alışılmış davranış biçimlerinin toplamı” olarak tanımlar. Ancak Snyder’a göre, stratejik kültürün içeriği ebediyen değişmez değildir⁵². Bu kavram karar verici elitin düşünce sistematiği ile bağlantılı bir kavram olarak sınırlandırılmıştır. Milli Güvenlik kültürünün belirlediği özne konumlarına karşı yürütülecek hareket tarzlarını belirleme kapasitesi stratejik kültürü tanımlar. Gray gibi bazı stratejistler ise tüm stratejik davranışları kültürel davranışlar

⁵¹ Christophe Wasinski, «La culture stratégique: évaluation dun concept et de ses ramifications en relations internationales », Cahiers du RMES, Vol. III, No.1, Eté 2006, s. 124.

⁵² Jack L. Snyder, *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, Rand Corporation, Santa Monica, CA, USA, 1977, ss: 8, 40

olarak ele alır⁵³ ki indirgemeci ve sınırlandırıcı bu yaklaşım tabiatı itibarıyla strateji kavramına ters düşer. Nitekim sosyal bilimlerin niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan ve üç yıl süren bir araştırmada, 2500 yıllık zaman diliminde ve dört kültür havzasını kapsayan sahada, 12 klasik stratejinin (stratejin) eserleri incelenmiştir. Stratejinin temel prensiplerinin neler olduğuna yönelik bir sorunun cevabını bulma yönündeki bu araştırmada ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Tespit edilen ve gruplandırılan 153 prensipte, farklı zamanlarda ve farklı kültür kuşaklarında yaşamış stratejistlerce aynı gerçekler ve bilgi vurgulanmaktadır.⁵⁴ Bu bağlamda Freedman’ın da ifade ettiği üzere “insan stratejisi temel özellikleri zaman ve mekân içinde hep aynı olmuştur... strateji amaçla, yöntemler ve kaynaklar arasında bir denge tutmakla ilgilidir”⁵⁵. Dolayısı ile her kültürde kabul gören ilkelerin evrenselliğinden söz etmek mümkündür. Strateji evrensel bir disiplindir.

Ken Booth’da Clausewitz’in “savaş sisi” kavramına atfen kültür sisinin strateji çalışmalarındaki bozucu etkisine dikkat çeker. Diğer algısal çarpıtmalar gibi kültürel çarpıtmalar da önemlidir zira hayal ile gerçek arasında kesin bir ayrım yoktur: “Strateji dünyamızın realitesi, onu tahayyül etme davranışımızla sıkı sıkıya bağlıdır”⁵⁶. Klein ve Luckham analizlerinde karar alıcıların kişisel çıkarlarının stratejik tercihlerini şekillendirmede ve sınırlamada stratejik kültürden daha etkili olduğunu öne sürmektedir.⁵⁷Bu iddialı bir ifade olmakla birlikte kişisel yerine “siyasi/politik çıkar” ifadesinin konulması halinde tarihi örnek sayısı çoğaltılabilir.

Bu bağlamda stratejik kültür tartışmalarının evrensel stratejik ilke ve prensipler dışında *siyasal bir yönelimi* ifade ettiği açıktır.

⁵³ Gray, s.187

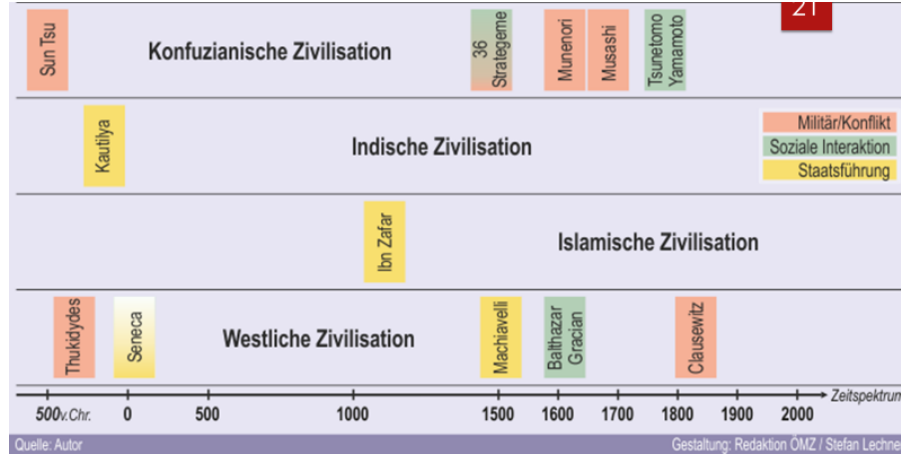
⁵⁴ Oğuzhan Ergün, *Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm, Terör Paralaksı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2018, Cilt: 5, Sayı: 1 (Sf. 205-225), s.1

⁵⁵ Lawrence Freedman, *Strateji*, B. Ç. Dışbudak vd. Çev. İstanbul, Alfa, 2015, s. 14, 29,

⁵⁶ Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, Holmes & Meier, New York, NY, USA, 1979, ss: 9-10

⁵⁷ Alastair Iain Johnston, “Thinking about Strategic Culture...”, pp. 39-41; Bradley S. Klein, “Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics,” *Review of International Studies*, 1988, Vol. 14, ss: 133-148

Şekil 2: Stratejinin Evrensel Katmanları

Kaynak: Gunter Maier Der Strategie des 21. Jahrhunderts Die Renaissance prinzipienorientierter Strategielehr, ÖMZ 2016 (3),

Hun İmparatoru Atilla'nın Roma karşısında sıklet merkezini 800 km kaydırması o dönemde *askeri aklın*, süvari devriminin bir göstergesi olmuştur⁵⁸. Ancak yağma ve çapul hedefleyen bu hareket stratejik kültürün bir ürünü değildir. Politik denetim düşüncesi yoktur. Askeri kültür ise farklı bir paradigmanın ifadesidir. Askeri akıl veya stratejik kültür demek değildir.

Askeri kültür bir örgüt kültürüdür. Örgütün temel varsayımları, değerler-normlar ve inançlar dizinidir. Müşterek anlayışları şekillendiren resmi bilgidir. Kurumsal eğitim süreci içerisine serpiştirilmekle beraber, zamanla ve ağırlıklı olarak usta-çırak usulü ile idrak edilir. Askeri kültür örgüt üyelerinin algılarını şekillendirir. Neye dikkat ettiklerini, nasıl yorumladıklarını etkiler. Karar alma süreçlerini çerçeveler ve sınırlandırır. Askeri adap kurallarını içerir. Askeri Kültür askeri seremonilerden ortak dile uzanan ve birlik ruhunu pekiştiren bir ortak alt yapıdır⁵⁹.

İnsan haklarını önemsemeyen otoriter yönetimlerin askeri kültürü, sivil halk kıyımı ile siyasi ve askeri direnişi kırmayı planlayan Hoobsesçu siyasi kültür ile paralel gelişme gösterir. Aynı normlardan beslenen bir kültür ve alt kültürler bu sonucu üretir. Normlar belirli bir kimlik için uygun davranışlar hakkındaki müşterek beklentilerdir. ABD Etki Odaklı Harekât Stratejik konsepti düşmanı mağlup etmek için silahlı kuvvetleri yıpratmadan doğrudan siyasî sonuçlar doğuran etkilerin (sivil halk ve yararlandığı yaşamsal kaynaklar dâhil) yaratılması hedeflenmektedir. Baskı ve tehdit ile halkı korkutmak ve yıldırma suretiyle siyasi bir sonucu hedefleyen eylemler terör olarak tanımlanıyor ise (ki

⁵⁸ Keegan, s. 146

⁵⁹ Elizabeth Kier, II. Dünya Savaşından Önce Kültür ve Fransız Askeri Öğretisi içinde Milli Güvenlik Kültürü, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik, s. 232-233

öyledir), konvansiyonel harbin Etki Odaklı yaklaşımı (EOH) terörize olmuş konvansiyonel bir savaş biçimini yansıtmaktadır⁶⁰. Rus askeri kültüründe bunun sahaya yansıdığı son olaylar Çeçen direnişinin kırılması safhasında Grozny katliamları ve Suriye’de muhalif direnişi kırmada gerçekleştirilen sayısız şehir ve hastane gibi yasaklanmış hedeflerin bombardımanıdır. Halka ve yaşam kaynaklarına yönelik yıkım 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1977 Protokollerinin açık ihlalidir. Türk Ordusunun askeri kültüründe bu tür katliamlar memnurdur.

GÜVENLİK YÖNETİMİNE İLKESEL KISA BİR BAKIŞ, GÜVENLİK YÖNETİMİNİN DENETİMİ

İstikrarlı ve etkin devlet yapıları, insan güvenliğinin temel garantisidir. Siyasal alanın işlevsel tanımlaması toplumun iç dayanışmasını sağlamak ve bütünlüğünü dış tehditlerden koruma işlevleri üzerinedir⁶¹. Her sosyal alanda olduğu gibi güvenlik alanı yönetimi fonksiyonel işlevleri içerir. Yönetimde özel ve kamu ayrımı yapmaksızın genel bir yönetim yaklaşımını kuramsallaştıran Fayol, beş adet yönetim unsuru tanımlamıştır. Bundan sonraki işlevsel tanımlamalar sayı artımı veya niteliklerde çeşitlilik getirirse de genel temel kabulü Fayol şekillendirmiştir. Bu işlevler planlama, örgütlenme, komuta, eşgüdüm, kontrol olarak sıralanır⁶². Fayol’a göre yönetsel doktrin ise genel tecrübeyle kontrol edilmiş, denenmiş yöntem, kural ve prensipler bütünüdür. Fayol, *yönetsel doktrini* oluşturmanın üst düzey yöneticilerin sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda üst düzey yöneticiler, yönetim tecrübeleriyle elde ettikleri prensipleri ortaya koymalıdır⁶³. Ne yazık ki ülkemizin güvenlik alanında görev almış bürokratları uzun yıllar teknik olarak yeterli literatür oluşturamamışlardır. Yönetsel doktrin kurumsal hafızada yer almakta ve personelin birbirine aktarımı, Devamlı Emirler ve Prensip Emirleri dizini ile kayda geçmektedir.

Yönetilmesi gereken güvenlik alanı çok boyutlu ve farklı sektörleri içeren bir yapıya sahiptir. Güvenliğin, kimin için ve ne kadar olduğuna karar verilebilmesi için, öncelikle güvenlik çalışmasının başlangıç noktasını oluşturan risk ve tehditler belirlenmektedir. Eleştirel kurama göre güvenlik; aktörlerin yaptıklarına, beklentilerine ve aktörler arası etkileşime bağlı olarak algıda şekillenen bir olgudur⁶⁴. Bu durumda risk ve tehlike faktörleri ve renkleri ortak

⁶⁰ Ergün, Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm, s.212

⁶¹ Balandier, s. 28.

⁶² Henri Fayol, *Genel ve Endüstriyel Yönetim*, (3. Baskı), M. A Çalikoğlu Çev. Ankara, Adres, 2012, s.82

⁶³ Henri Fayol, *Administration Industrielle et Générale*,: Paris, Editeur, H.Dunod Et E.Pinat, 1917, s.23 aktaran Ramazan Şengül, Henri Fayol’un Yönetim Düşüncesi Üzerine Notlar, Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa, Yıl:2007 Cilt:14 Sayı:2, s. 259.

⁶⁴ Thierry Balzacq, “Qu’est-ce que La Sécurité Nationale”, *Revue Internationale et Stratégique* 4 no.52 (2003), s. 44

bilgi havuzunda belirlenmekte ve buradan jeopolitiğe aksetmektedir. Teknik olarak güvenlik, istihbarat unsurları, silahlı kuvvetler, diplomatlar, polis/jandarma/özel güvenlik teşkilatları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası güvenlik örgütleri tarafından senkronize biçimde yönetilmesi gereken algı merkezli, geniş içerikli bir olgudur. Güvenlik alanı birbirinden bağımsız ele alınabilecek teori nesnelere alanı değildir. Nesnel ulusal çıkarları hedefleyen alt sektörlerin plan koordinasyonu ve kontrolü gerek bürokratik gerekse akademik ve piyasa aktörlerinin Ar-ge desteğini kapsayan kurumsal bir hacim gerektirmektedir. Zaman boyutundan bağımsız olarak Daase tarafından yapılan araştırmalardan istifade edilerek oluşturulan güvenlik evreni Şekil-1’de dir.

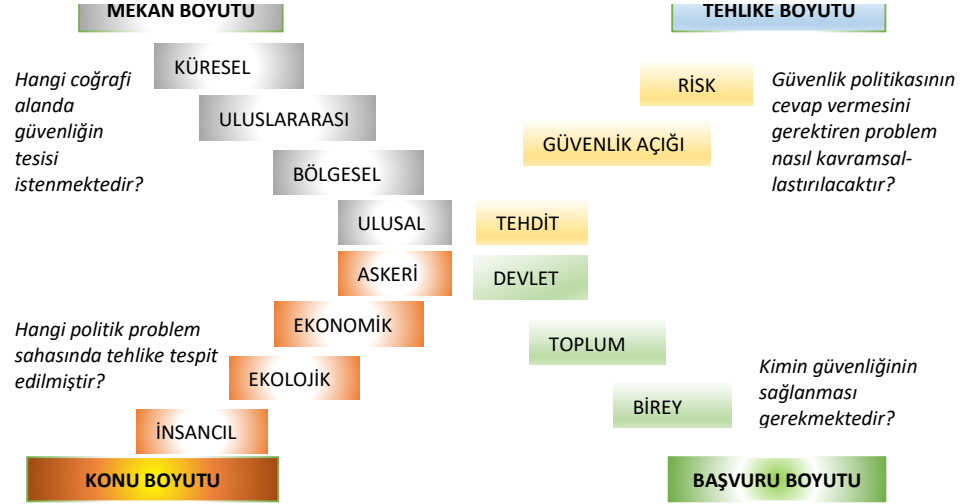
Bir ülkede “iktidarın kaynaklarının” olması gereken hiyerarşik zeminde, sağlıklı bir yapıda düzenlenmesi ve muhafaza edilmesi ortaya çıkacak “güvenlik açıklarının” asgariye indirilmesinde elzemdir. Değişik alt başlıklar altında kategorileştirilen ve esasen “konu, mekân ve başvuru” (Güvenlik Evreni şekil-1) boyutlarının unsurları olan temalar iktidar kaynaklarının kapsamındadır. İktidar, başkalarına kendiliğinden yapamayacakları şeyleri yaptırma kapasitesidir. İktidar ilişkileri toplumları üretir. Mann iktidar kaynaklarını Siyasi, Askeri, Ekonomik ve İdeolojik olarak dört temel kategoride ele almaktadır. Toplumsal yapı bu kaynakların çakışan ve kesişen iktidar ağlarından oluşmaktadır. Kaynaklar iktidarı kullanmanın araçlarıdır. Tek bir iktidar kaynağı kendi başına toplumsal bir yapıyı belirleyemez. Başka iktidar kaynakları ile harmanlanmak zorundadır.⁶⁵ İktidar kaynaklarının yabancı bir siyasi, askeri, ideolojik veya ekonomik iktidarın kontrolü altına girmesi halinde ilk ikisi devlet egemenliğinin sonunu diğer ikisi devletin toplumsal yapıyı kontrol yeteneğini ortadan kaldırır mahiyettedir.

Güvenlik Yönetiminin en önemli sorun alanlarından birisini karar alıcı elitler veya onlara kararlarına esas olacak hareket tarzı sunan çalışma gruplarının cemaatleşmesi oluşturmaktadır. Sosyal psikoloğlara göre grup kararlarına uymak liderlere meşruiyet kılıfı sağladığı için caziptir ancak grubun dışarıdan gelecek fikirlere karşı kapalı bir hale gelmesi, gruba derinlemesine bağlılık, yenilmezlik yanılması, üyelerinin muhalif fikirlerini baskılamak ve kendi oluşturdukları zihin gardiyanları gibi olumsuzluklara açıktır.⁶⁶

⁶⁵ Michael Mann, *İktidarın Tarihi*, E. Saraçoğlu vd Çev. Ankara, Phonix, 2012, Cilt I., s: 13, c.IV ss:15-27.

⁶⁶ David P. Houghton, *Siyaset Psikolojisi, Durumlar, Bireyler, Olaylar*, (2. Baskı). H. İnanç ve D. Şekeroğlu Çev., İstanbul, Bilge,2018, ss. 85-90.

Şekil 3: Yönetilecek Güvenlik Evreni

Kaynak: Christopher Daase, Sicherheitskultur als interdisziplinäres Forschungsprogramm, Working Paper 13 /2013

Savunma politikalarına yönelik ideal kararların verilmesi ancak, doğrudan hedefe yönelik uygun verilerin toplanması, analizi ve kıymetlendirilmesine bağlıdır. Bu güvenlik sistemini çalıştıracak bilgi değişik kaynaklardan zamanında doğru teyit edilmiş ve eyleme yönelik olmalıdır. Stratejik istihbarat değerlendirmelerinden beklenen rol “eyleme geçirilebilir bilgiyi sağlaması veya karar alıcılara ileriye dönük uyarılarda bulunmasıdır⁶⁷. ABD güvenlik sisteminde her seviyedeki karar alıcılara yönelik çalışan 16 İstihbarat kuruluşunun oluşturduğu Intellipedia platformu konuya açıklık getirecek bir örnektir. Çevrimiçi data paylaşım sistemi olan Intelipedia, üç çeşit güvenlik kleransına (Çok Gizli, Gizli, Hizmete Özel) bölünmüş farklı ağlar üzerinden çalışan”wiki sistem”dir.2010 yılında yaklaşık 100 bin cari kullanıcıya ulaşmıştır. 1 milyonu aşkın sayfaya günlük edit sayısı 5000’den fazladır. Seren, istihbarat alanında sıklıkla gündeme getirilen bir makale incelemesinde, istihbarat başarısızlıklarının “analitik sistem” veya “kurumsal işleyiş” değil ekseriyetle siyasi ve psikolojik kaynaklı olduğunu ifade etmektedir⁶⁸.

Türkiye’nin istihbarat zafiyeti istihbarat açığına dönüşmüştür. Türkiye Suriye sahasının Batılı Devletler ve Rusya için bir dekontaminasyon sahası seçtiğini, radikal İslamcı bireylerin bu bölgelere gönderildiğini ve hatta teşvik edildiğini, ABD’nin bu güçleri bölgedeki emellerine uygun olarak hareketlendirdiğini görememiş, stratejik öngöründe bulunamamıştır.

⁶⁷ Thomas Quiggin, *Seeing the Invisible: National Security Intelligence in an Uncertain Age*, Singapore: World Scientific Publishing, 2007, ss: 161-162

⁶⁸ Merve Seren, *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik*, Ankara, Orion, 2017, s. 399, 270,

Güvenlik yönetimi mutlak surette denetlenmesi gereken “koruyuculardan korunma” meselesidir. Bu aynı zamanda karar verici elitin Hobbesçu ‘Tanrı Adam’ durumuna düşmesini engelleyerek öz kontrol sağlar. Burada verilecek en güzel demokratik denetim örneğini İngiliz parlamentosunda oluşturulmuş olan İstihbarat ve Güvenlik Komitesi (Intelligence and Security Committee, ISC) oluşturmaktadır. Komite Başbakan tarafında gösterilen adaylar arasından Parlamento tarafından seçilen 9 parlamenterden oluşmaktadır. Kısaca Bütün İstihbarat ve Güvenlik kurum, kuruluş, komisyon ve Hükümetin bütün operasyonel ve güvenlik faaliyetlerini kısıtsız denetler. Her türlü bilgi ve belgeye ulaşım hakkına sahiptir. Bakanlar Kurulu üyelerinin ve üst düzey yetkililerden ifade alma hakkına sahiptir⁶⁹. Türkiye’de böyle özel bir komite mevcut değildir. Esasen güvenlik birimlerinin demokratik kontrolü problemlidir.

TÜRKİYE’DE ASKERİ YÖNETİM ALANININ DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye’de sosyal ve siyasal hayat başta olmak üzere normları belirleyiciliği uzun yıllar devam etmiş olan “Merkez” ile “Çevre”nin konum değişikliği birçok düzenlemeyi beraberinde getirmiştir. Burada söz konusu edilen Askeri Yönetim alanı bu değişime uğraması kaçınılmaz olan alanlardan birini teşkil etmiştir. Ancak 15 Temmuz 2016 darbe girişimi, Merkez’in içinde yaşanan ihanet ve çatışmalar, bu döneme kadar gerçekleştirilen düzenlemelerin ne denli “milli ve yerli” olduğunu sorgulamaya açmıştır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Savunma Reformu Raporu, Ankara, 2014 yayınlanmasına kadar geçen sürede ivmenin kaynaklarının yabancı menşeli olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de askeri yönetim alanındaki dönüşümündeki teknik süreç içsel nedenlerden ziyade dışsal nedenlere dayanmaktadır. Bu süreçte, Dünya Bankası ve Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nin (demokratik) yönetişim yaklaşımı olduğu kadar, 1990’lı yılların sonundan itibaren Türkiye’nin siyasi ve idari yapısını dönüştüren Avrupa Birliği üyelik sürecinin de etkisi vardır.

Daha önceki yıllarda kalkınma sorununa iktisadi reçeteler üreten IMF ve DB gibi kuruluşlar 1980’li yıllarda minimal devlet, piyasa dostu devlet söylemlerini ortaya atarken 1990’lardan itibaren “Yönetişim” söylemine geçmiştir. Devlet başarısızlığı tezi Güvenlik üzerinden başarısızlığa dönüşmüş, kalkınma bir “Güvenlik” sorunu olarak ele alınmıştır.

2000’li yıllarda “Güvenlik Sektörü Yönetişimi” adıyla ileri sürülen kavram, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile geçiş ülkelerini, meşru güç kullanma tekeli terk etmeye zorlamaktadır. Güvenlik sektörü reform düşüncesinin ortaya çıkışı, Kasım 1987 ayında, İngiltere’de İşçi Partisi tarafından sunulan bir politika belgesine dayanır. Sorun tarihsel süreç içerisinde 1998 yılında USAID’in “kalkınmanın güvenlik sorunu olduğu” tezini ileri sürmesi ile ivme kazanmıştır.

⁶⁹ Seren a.g.e. s. 242

USAID güvenlik ve iş birliği alanlarında askerlerin varlığının ve tekellerinin ortadan kaldırılması gerektiğini açıklamıştır. Neoliberal yaklaşım *güvenlik alanını bir sektör* olarak tanımlayarak *piyasanın kurallarına* uygun yönetilmesini tasarlamaktadır. Demokratik Yönetişim İlkelerine uygun olarak, güvenlik sektörüne ulusal, ulus-üstü ve ulus-altı aktörlerin katılımı öngörülmekte, açıklık, şeffaflık ve hesap verebilirlik yönüyle denetim mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir. Cumhurbaşkanlığı makamından yayımlanan “Savunma Reformu Raporu” isimli rapor küresel güvenlik sektörü reformunun bir alt başlığını oluşturan savunma reformu adını taşımaktadır. Böylece kavramsal olarak devlet literatürüne sokulmuştur. “GİZLİ” gizlilik derecesiyle hazırlanan bu raporun gizlilik içermeyen belirli bölümlerini kamuoyu ile paylaşmaktadır.

Güvenlik sektörü reformu, devletin güvenlik işlevi yerine bir “sektör” koyar. Bu yönüyle, devletin belirleyici olduğu güvenlik alanının, meşru şiddet kullanma gücünün *paylaşımına* dayanan güvenlik sektörüne dönüştürülmesi projesi olarak nitelenebilir. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV), Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE), Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği ve İstanbul Bilgi Üniversitesi reform taşıyıcılığı rolünü üstlenmiştir. 2014 yılına kadar uzanan dönüşüm süreci siyasal ve toplumsal alanda tepki görmediği gibi yeterince de irdelenmemiştir.

Savunma Reformu Raporu, Türkiye’de bu adla anılan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Bu yönüyle, Güvenlik Sektörü Reformu’nun gerçekleştirilmesi için askeri yönetim alanında gerçekleştirilmek istenen değişime yönelik resmi, sivil ve asker iş birliğine dayalı ilk reform önerisidir. Reforma yön veren ilkelere bakıldığında, TSK ve askeri yönetim alanının, küresel güvenlik ve yönetim yapısıyla bütünleşecek biçimde uyarlanmasının amaçlandığı görülür.

Savunma reformunda neoliberal paradigma askeri personeli apolitikleştirmeyi öngörüp buna uygun yasal düzenlemelere gitmiştir. Ancak darbe girişimi sonrası düzenlemelerinin darbeleri önleme dışında stratejik bir mantığı bulunduğunu söylemek güçtür ve örneği yoktur. Yüksek Askerî Şûra düzenlemeleri politikleşme süreci getirmektedir. Askeri bilimler alanında hiçbir bilgi ve tecrübesi olmayan siyasi yoğun yapılanma, askeri hiyerarşideki ciddiyeti ortadan kaldıracığı gibi liyakat sistemini tamamen çökertecek özelliktedir.

Teşkilat vazifeye yönelik olarak kurulur. Güç temerküzünün önlenmesi yaklaşımıyla bir örgütün temel birimlerinin düzenli bir iş birliği gerçekleştirecek, senkronize faaliyet gösterecek özelliğini ortadan kaldırmak stratejik düzeyde sorunlara yol açacaktır. Genelkurmay Bşk. lığı veçhesi ile başlayıp, kuvvet direktifi, sıralı komutanlık emirleri ile devam eden akış, barış ve savaş durumunda kesilmemesi gereken bir komuta-kontrol sistemidir.

Asimetrik ve Hibrit savaş döneminde iç ve dış güvenlik ayırımına gidilmesi pratikte geçersiz kalmış iken bu yönde yasal düzenlemelere gidilmesi beyhudedir. Hibrit savaş pratiği temel resimetric kuvvet olan Jandarma'nın konvansiyonel çevik kuvvetler ile müşterek kullanımını gerekli kılmıştır. Eğitim ve öğretim sürecinin buna göre planlanması gerekirken tamamen ayrıştırılmıştır. 15 Temmuz 2016 öncesi dönüşüme yönelik olarak yapılan yasal değişiklikler öncelikle TSK'nin uluslararası görevlere katılımında gereken yasal yetkiyi hükümete verme işlevi görmüştür. Ayrıca yapılan değişiklikler Devlet-Hükümet ayırımını ortadan kaldırmış Devletin Ordusu işlevinden Hükümetin Ordusu olarak dönüşüm sağlanmıştır.

Tablo 2: Kritik Değişiklikler

Vazife değişikliği ve Askerlik tanımı	Türk Yurdu ve T.C. coğrafi sınırlandırılması kaldırılarak, Vazife uluslararasılaştırılmıştır.
	Vatan savunmasına gelen mükelleflerin vatan dışında kullanılması yasallaştırılmıştır.

Düzenleme Konusu	Önceki Durum	Mevcut Durum	Değişim Boyutu
TSK'nin İşlevi	*Türk yurdunu kollamak ve korumak. *Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumak.	*Yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını <i>savunmak</i> . *Caydırıcılık sağlayacak şekilde askerî gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, *TBMM kararıyla <i>yurt dışında</i> verilen görevleri yapmak * <i>Uluslararası barışın</i>	Güvenlik kavramından savunma kavramına daralma Ulusal işlevden uluslararası işleve genişleme

		sağlanmasına yardımcı olmak.	
--	--	------------------------------	--

Devletin Güç kullanımının meşruiyeti sadece devletin tekelinde olmasından değil, aynı zamanda güç kullanımı koşullarını tanımlayan bir yasal çerçeveden ve demokratik süreçlerden kaynaklanmaktadır. Buna göre, modern devlet oluşumu diğer alanlarda olduğu gibi güç kullanımında da bir hukukleşme ile birlikte gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler, aynı zamanda devletin tekelinde bulunan silahlı güçlerin siyasal iktidar ve bu iktidarın kaynağını oluşturan toplum ile olan ilişkilerinin düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Sivil kontrol ve demokratik kontrol kavramlarının, temel olarak bu ilişkileri düzenlemek amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Sivillerin üstünlüğünü öngören sivil kontrol kavramına modern anayasal devlet oluşumundan itibaren rastlamak mümkün olmakla birlikte, demokratik değerler ile süreç ve mekanizmaların üstünlüğüne dayanan demokratik kontrol kavramı temsili demokratik sistemin yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır⁷⁰.

Sivil kontrol, sivil-asker ilişkilerini düzenleme amacını güderken demokratik kontrol, asker ve sivil ayrımı yerine daha geniş bir çerçevede, devlette demokratik olanın bürokratik olana üstünlüğünü işler hale getirmektedir. Demokratik kontrol için en azından *sivillerin üstünlüğü* ve *ordunun parlamenter kontrolü* gerekli görülmektedir. Lunn demokratik kontrolün ordunun demokratik olarak seçilmiş iktidara bağlı olması durumunu ifade ettiğini belirtmiştir⁷¹. Sivil kontrol ve demokratik kontrol bu gözetim işlevini tarif etmek için genellikle birbiri yerine kullanılmakla birlikte, sivil kontrol demokratik kontrol için gerekli ama yeterli olmayan bir koşuldur.

SONUÇ

2014 yılında dışa vurulduğu düşünülen siyasal/stratejik sürtünme, istismar edilebilecek zafiyetler (hassasiyet alanları) oluşturmuş ve devletin bekâsına darbe vurulacak açıklar ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin güvenlik açığının kapatılması zaman ve bilgi sorunu olduğu gözden kaçırılmamalı, sistem değişimi

⁷⁰ Ahmet Barbak, , “Sivil Kontrol Kavramının 17’nci Yüzyıldan Günümüze Gelişimi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2015, 70(4), 869-902

⁷¹ Simon Lunn,, “The Democratic Control of Armed Forces in Principle and Practice”, Oversight and Guidance: The Relevance of Parliamentary Oversight for The Security Sector and its Reform A Collection of Articles on Foundational Aspects of Parliamentary Oversight of The Security Sector, (Eds. H. Born, P. H. Fluri, S. Lunn), Geneva Centre for The Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Geneva, 2003, ss. 13-37.

yapının birimlerinde sektörel bazda stratejik değişimler ile desteklenmelidir. Bürokratik kurum şablonları teskin edici görünse de etkisi liyakatli kadrolar ile ortaya çıkacaktır. Bakanların üstünde “Kurullar”ın oluşumu “kapalı bir grup”, “grup düşüncesi” metaforu yaratmakta, denetim ve yargı muafiyeti demokratik kontrol ilkesini sorgulatmanın yanısıra sorumluluk duygusunu hukuki veçhesinin kişiselleşme tehlikesini düşündürmektedir.

Siyasi Savaş konseptinin hedef aldığı toplumsal güvenliğin öznesi olan kolektif kimlik dikiş yerlerinden tehdit altındadır. Yönetim ulus devletin ağırlık merkezi olan siyasi birliği tesis etmek ve pekleştirmek zorundadır. Eşitsiz kültürel veya maddi imtiyazlar “sahip olanlar” ve “sahip olmayanlar” toplumu algısını yarattığı andan itibaren bu zafiyet alanı da istismara açık hale gelecektir. Böyle bir hassasiyet halkın bir daha devleti ve hükümeti kurtarması hususunda motivasyonunu etkileyebilecektir. Vatandaşlık hak edilmiş bir değer olarak muhafaza edildikçe sosyal öğrenme ile gelişecek kimliklerin birbirine zararı olmayacaktır.

Stratejik özne, sınırları ve talepleri somut olan ulus kimliği olarak revize edilmelidir. Neticede ulus cemaatlerin siyasi olarak birleşmesinden ortaya çıkan nihai sosyal olgudur. Siyasi Savaş’ın kullandığı kimlik politikaları esasen stratejik özne olarak belirlenen başat kimlik çelişmesini körüklemekte, ulusal hedefler kadar iç siyasal istikrarı bozucu etki üretmeyi hedeflemektedir. Ulusal nesnel çıkarlara yönelik dış politik hedeflerin rasyonel olarak belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim inanç dünyasının irrasyonel emelleri ve kültür sisine girmek Orta Doğu politikalarında stratejik açık yaratmıştır. “Emevi Camii”nde Cuma Namazı kılma söyleminde ne tür bir ulusal çıkar konusudur? Konu inanç ve irrasyonelite sorunudur. Bu eylemler “yeni kabilecilik”⁷² formları ile siyasal birliği de tehdit eder bir hal almıştır. Halen eski milletvekili sıfatıyla bu konuyu ve söylemi ekranlarda kamuoyu karşısında savunanlar örtülü bir psikoloji harbe malzeme olduklarının farkında değildir. Kendini duyurma arzusu değerli görünme kaygısı antikorları vücuda saldırtmaktadır.

SSCB’nin dağılmasını takip eden süreçte NATO ülkeleri rol kimliklerinden sıyrılarak asimetrik bağımlılığı olmayan ülkeler kendi ajandalarını elden geçirmeye başlamıştır. ABD’nin açgözlü hegemon uygulamalarını devlet mantığı içerisinde analiz etmeyi güçleştiren parçalayıcı uygulamaları gerek kendi çıkarları gerekse müttefiklerin bekasını tehlike sınırlarına itmiştir. Bu eylemler ABD’de farklı motivasyonlarla hareket eden grupları işaret etmektedir. Ancak Türkiye için aradaki farkın o kadar önemli olmadığı ortaya çıkmıştır. NATO ne kadar siyasi dönüşüm geçirse de Türkiye’nin eşit bir üye olarak veto yetkisine sahip olduğu bir örgüttür. Teknik ve taktik olarak mükemmeliyet merkezlerinin, data havuzlarının, alt yapı fonlarının olduğu etkili bir gelişim merkezi olma özelliği halen devam etmektedir. TSK’nin doktrin üretme ve

⁷² Zygmunt Bauman, *Retrotopya*, A. Karatay Çev., İstanbul, Sel Yy. 2017, ss. 53-57.

geliştirme kapasitesi kalmamıştır. Bu şartlarda NATO imkanlarını sağlayabilecek başka bir kurumsal ittifak yoktur. Tarihi süreçte bu örgüte girebilmenin bedeli ağır bir şekilde ödenmiştir.

Türkiye gibi nükleer ve balistik silahlara sahip olamayan, ekonomik ve diğer konularda bölgesel güç olamamış devletler iki zıt stratejik atakla karşı karşıyadır. Küreselleşmenin ulus devleti küçültme ve zayıflatma, ekonomileri hibritleştirme. Milli Ordu’ları küçültme ve piyasalaştırma tutumu ile ulus devlet çıkarlarını önceleyen, neo-merkantelist politikalara yönelimli, agresif yeni sömürgeci akım. 19. Yy. sanayi kapitalizminin karlı sömürgeciliği 21. Yy. başında farklı formlarda diriliş göstermektedir ve o dönemde görülen agresif jeopolitik tekrarlanmaktadır.

Stratejisi ekonomi-politik bir kurguya dayanan küreselleşme jeopolitik sahada güç ve türevlerinin kullanımını planlayarak, devlet sistematüğünü araçsallaştırmakta ve yönetimlerde *arayüzler* (interface) kullanmaktadır. Silahlı çatışmalar ve şiddet ortamının; postmodern jeopolitik bir tasarının sonucunda mı geliştiği, yoksa postmodernizmin yarattığı toplumsal ve siyasi çözülmenin güç ve kontrol mücadelesine yeni olanaklar sunan ikliminden mi kaynaklandığı konusunda bu iki değişkeni üst belirlenime götüren nedensellik bağı kurmak oldukça güçtür. Ancak analizler iki değişken arasında nedenselliğin ötesinde simbiyotik bir ilişki olduğu sonucuna götürmektedir⁷³.

Serbest ticaret mitolojisine hâkim kılınan “korumacılık eşittir faşizm” iddiası büyük balığın küçük balıkları yutma gerçeği karşısında çökmüştür⁷⁴. Ekonomik ve finansal serbestiyet tarihi süreçte ekonomik ve teknolojik gelişmeleri engellenen birçok ülkenin de önünü açarak yeni güç merkezlerinin oluşmaya başlamasına vesile de olmuştur. Postmodernizmin tek bir evrensel doğru ve Batı gelişme modelleri sunan modernizmin karşısına çıkardığı, hoşgörü ve toleransın hâkim olduğu çok kültürlü toplumsal yaşam vadinin, aslında kendi içinde bölünmeyi, ayrılığı ve değişik bir biçimde 'biz' ve “öteki” ayrılığını getirdiği görülmüş⁷⁵ olmakla birlikte ulus devletlerde ulusal kimliklerin tekrar stratejik özneye dönüşümünde sıkıntılar yaşanmaktadır.

Kuramı politikayı meşrulaştırmak için kullanan realist ve neoliberal yaklaşımlar farklı kavramları kullansalar da esasen kaynaklara el atmayı ve kontrol altında tutmayı meşrulaştıran bir söylem içinde de bulunmaktadır. Arendt kuramların yol açtığı tehlikeler ile ilgili olarak “tehlike bu kuramların kanıtlarını güncel, fark edilebilir olaylardan almaları nedeniyle ikna edici olmalarında değil, iç

⁷³ Oğuzhan Ergün, “Asimetrik Küreselleşme ve Şiddet, %1’in Postmodern Jeopolitiği ve Sera Etkisi”, SWPS Sosyoekonomi Working Paper Series, 2017, Nr. 001, Ankara. s. 6, 37.

⁷⁴ H. J. Chang, *Sanayileşmenin Gizli Tarihi*, (6.Baskı). A. Akçaoğlu Çev. Ankara, Eflatun, 2015, s. 94

⁷⁵ Şermin Tekinalp, “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük”. *Journal of istanbul Kültür University*, 2005, 3(1), 75-87.s.78.

tutarlılıkları nedeniyle hiptonik bir etkiye sahip olmalarındadır. Bu kuramlar sağduyumuzu ve olgusallığı algılama, anlama ve kafa yorma melekemizi uykuya yatırma gücüne sahiptir” tespitinde bulunmaktadır⁷⁶. Batı merkezli güvenlik kavramsallaştırmaları ve jeopolitik yaklaşımları her alanda olduğu gibi, buldukları siyasi coğrafya koşulları ve güç politikaları bağlamında Ötekilerin konumlandığı mekanlara görelilik olarak kırılmalar içermektedir. Kırılma (paralaks) nedenleri ürettikleri anarşi kültürü, bu kültürle kavramsallaştırdıkları kuralları Ötekilere dayatmaları, aynı dilde konuşmaya zorlamaları “enformatik etki” sorgulamasını gerektirmekte bu grubun organik entelektüellerine⁷⁷ ve şeffaflık söylemlerine prim verilmemelidir. Şeffaflık her türlü bilgisizliğin ortadan kaldırılmış olduğu bir durumdur. Şeffaflık güvenliği ihlal eder Han’ın ifade ettiği gibi “şeffaflığın olduğu yerde güvene yer yoktur”.⁷⁸ Politikada gizlilik alanı mutlak surette var olmak zorundadır. Han’ın ifade ettiği gibi “politikada gizlilik alanı kurucu önem taşır. Bu siyasi faaliyeti bir iş olmaktan çıkarır. Tüm niyetler ortaya konsaydı oyun oynanamazdı”⁷⁹

Darbe olgusu, modern devletin bir olgusu olarak egemen iktidara karşı meşru olmayan zor ve güç kullanımını ifade etmektedir. Darbe, modern devletin merkezileşme sürecinde meşru güç kullanma tekelinin kontrol edilemediği bir duruma karşılık gelmektedir⁸⁰. Askeri darbelerde meşru güç kullanma tekelinin ana parçasını oluşturan ve devletin silahlı gücünü olan ordunun yasal ve/veya meşru olmayan zor ve güç kullanımını yoluyla siyasal iktidarı yerinden etmesi söz konusu olmaktadır. İçişleri Bakanlığı’nın bugün sayısı 300 bini aşan özel eğitilmiş ve savaşçı jandarma ve polis gücü ile ikinci büyük silahlı kuvvet kurumu olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Aktif savaşçı nüfusu TSK’dan daha fazla ve eğitilmiştir. Dini otoriteyi resmi otoriteden üstün tutan yöneticilerin bulunmaması gereken bir teşkilattır.

Askeri alanın sivil kontrolü ile *askerin sivilleştirilmesi* arasındaki farkın algılanmasının çok önemli bir hale gelmeye başladığı gözlemlenmektedir. Sivil kontrol, yönetim yapısı içerisinde sivillerin askerlere üstünlüğünü öngörmektedir. Demokratik kontrol, sivil olanın aynı zamanda demokratik olmadığı fikrine dayanmaktadır. Dolayısıyla, demokratik kontrol sivil kontrol ile aynı şeyi ifade etmemektedir. Sivil kontrolün meşruiyetinin sağlanması için

⁷⁶ Hannah Arendt, *Şiddet Üzerine* (6. Baskı.), B. Peker Çev. İstanbul, İletişim, 2012, s: 14.

⁷⁷ Organik Entelektüel; meşrulaştırma uzmanları, zihin gardiyanları. Mevcut güç yapısını kabul edilebilir kılar, yönetici grubun kültürü ile halkın kültürü arasındaki çelişkiyi çözer. Gramsci’ye göre entellektüeller sınıfı yoktur. Her sosyal grup kendi entelektüel tabakasına sahiptir. John Merington, “Theory and Practice in Gramsci’s Marxism”, *New Left Review* (ed.), *Western Marxism, A Critical Reader* içinde, London Verso, 1978, s.167

⁷⁸ Han, *Şeffaflık Toplumu*, s.70

⁷⁹ Han, *Şiddetin Topolojisi*, s.105

⁸⁰ Ahmet Barbak, *Darbe Olgusunun Yönetimsel Boyutu: Kamu Örgütlenmesi Bağlamında Kavramsal Bir Tartışma*, Adnan Menderes Üniversitesi Yayını: 58, s. 106

demokratik sistem gerekli görülmektedir⁸¹. Askerin örgüt kültürü almaksızın muharipleşmesi söz konusu olamaz. Kültürel eğitimden yoksun asker sadece silah kullanan bireydir. Muharebede Ordu kiralama imkânı şu an için yoktur millet Milli Ordusunca korunacaktır.

Askeri Kültür İletişim Fakültesi hocalarının verecekleri ders ile öğretilemeyeceği gibi subay ve kurmay subay eğitim ve öğretiminin yönetimi özgün bir müfredatın ve tekniklerinin tespitini, yetkin öğretim kadrolarını gerektirmektedir. Kurmay kadroları modern orduların ve çağın gereğidir. Basit bir takım karargâh kursları ile taktik ve stratejik mimar olması gereken kurmay subayların yeri doldurulamaz.

Jandarma Subay ve Astsubaylarının TSK bünyesine yabancılaşması önlenmeli müşterek eğitim ve öğretim süreci sağlanmalıdır. Ordu personelinin siyasallaşmasının tarihi örnekleri ortadadır. En son darbe girişimi önce sızmış sonra yerleştirilmiş daha sonra yükseltilmiş ve siyasal olarak doktrine edilmiş personel tarafından gerçekleştirilmiştir. Ekonomik ve teknolojik açıdan teslim olan, doktrin üretme kapasitesine kavuşamayan, askerlerinin eğitilmesinde yabancı ülke subaylarına muhtaç duruma düşen ve bu nedenlerle kendi inisiyatifi dışında savaşlara girmek zorunda kalan Osmanlı Devleti'nin akıbeti milli güvenlik kültürünün ve stratejik aklın hizmetine sunulmuş “ortak bilgi”nin temelini teşkil etmektedir. Bu tarihi hafıza ile bugünün milli güvenlik politikalarını şekillendirmesi gereken düşünce kuruluşları ve akademik bazı organların asimetrik bir tutumla tarihi gerçekleri şekillendirme yolunu seçmesi hayal ile gerçek arasında yön kaybını işaret eder. İrrasyonel hedefler, rasyonel tercihlere dayanan karar alma sistemini ve ekonomik kaynakların gücünü aşan bir olgudur. Stratejinin amaç, kaynaklar ve yöntemler arası denge ilkesi ile bağdaşmaz.

Sivil ve demokratik kontrolün sağlanması yönetsel ve işlevsel mekanizmaların nasıl kurgulanacağı sorunudur. Bu mekanizmalar homojen ya da cemaatleşmiş yapıların eylemini önleme yeterliliği gösterememiştir. Dikey kontrol 15 Temmuz 2016 Darbe girişimini önleyememiştir. Darbe konusunda uyarı yatay konumdan gelmiştir. Darbeciler ile aynı düşünce ve inançta olmayan bir binbaşının ikaz ve ihbarı gelişmenin seyrini değiştirmiştir. Benzer şekilde cemaatleşen istihbarat veya karar verici kurullarda “grup düşüncesi” oluşumu ve dışa kapalılık gibi faktörlerin yegâne çözümü Türkiye Cumhuriyeti'nin yasalara saygılı ve nitelikleri uygun her vatandaşının inanç ve fikirlerine bakılmaksızın güvenlik hizmetinde yer almasıdır. Kurumsal hafızanın tamamen kaybolmadan yeniden inşası, mesleki yeterliliği sürdüren personelin, iç siyasi hesap yapılmaksızın ivedilikle geri çağrılmasını gerektirmektedir.

⁸¹ A.g.e. s.99.

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (2008) *Olağanüstü Hal*, K. Atakan Çev. İstanbul, Varlık Yy.
- Amin, S. (2014), *Modernite, Demokrasi ve Din, Kültüralizmlerin Eleştirisi*, F. Başkaya vd. Çev. Yordam, İstanbul.
- Arendt, H. (2012), *Şiddet Üzerine* (6. bas.), çev. B. Peker, İstanbul, İletişim.
- Balandier, G. (2016), *Siyasal Antropoloji*, 2. Bas. Çev. D. Çetinkasap, İstanbul, İş Bankası Kültür Yy.
- Barbak, A. (2015) “Sivil Kontrol Kavramının 17’nci Yüzyıldan Günümüze Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2015, 70(4), 869-902
- Barbak A. (2017) *Darbe Olgusunun Yönetel Boyutu: Kamu Örgütlenmesi Bağlamında Kavramsal Bir Tartışma*. Adnan Menderes Üniversitesi Yayını: 58 2017, http://darbesempozyumu.adu.edu.tr/webfolders/kitap/darbe_bildiri_kitabi_CILT1.pdf, ss.89-115
- Baudrillard, J. (2002), *Der Geist des Terrorismus*, M Sedlaczek, vd. Çev. Wien, Passagen Verlag.
- Baudrillard, J. (2011) *Çaresiz Stratejiler*, (2. Baskı) O. Adanır, Çev. İstanbul, Boğaziçi, Bauman, Z. *Retrotopya*, A. Karatay Çev. İstanbul, Sel Yy.
- Booth, K. (1979), *Strategy and Ethnocentrism*, Holmes & Meier, New York, NY, USA.
- Chang,H. J. (2015), *Sanayileşmenin Gizli Tarihi*, 6.bas. A. Akçaoğlu Çev, Ankara, Eflatun.
- Clausewitz, C. (1827) *vom Kriege*, H.1 Kap. 7.
- Ergün, O. (2018), *Ağ Tabanlı Küresel İç Savaş*, içinde Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler’de Akademik Araştırmalar-III, ed. Prof. Dr. Timuçin Kodaman, Dr. Öğr. Üyesi Emel İhtar Işıklı, Ankara, Gece Kitaplığı, ss: 119-145.
- Fayol, H. (2012), *Genel ve Endüstriyel Yönetim*, 3. bas. M. A Çalikoğlu Çev. Ankara, Adres.
- Freedman, L. (2015) *Strateji*, B. Dışbudak ve T. Belge Çev, İstanbul, Alfa.
- FM 3.0 Operation
- Gray, C. S. (2008), *Modern Strateji*, çev. H. Öz, Truva, İstanbul.
- Han, B. C. (2016), *Şiddetin Topolojisi*, D. Zaptçioğlu Çev. İstanbul, Metis.
- Han,B. C. (2017), *Şeffaflık Toplumu*, 2. bas. H. Barışcan Çev. İstanbul, Metis.

- Turney-High, H. H. (1971) *Primitive War: Its Practice and Concepts*, (2. Baskı), Colombia, SC
- Houghton, D. P. (2018), *Siyaset Psikolojisi, Durumlar, Bireyler, Olaylar*, 2. Bas. H. İnanç ve D. Şekeroğlu Çev. İstanbul, Bilge.
- Jepperson, R. L. Wendt, A. ve J.P. Katzenstein, (2014), “Milli Güvenlikte Normlar Kimlik ve Kültür”, P. J. Katzenstein (Ed.) içinde *Milli Güvenlik Kültürü, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, İ. Efe Çev. Sakarya, Sakarya Üni. Kültür Yy.
- Keegan, J. (1995), *Savaş Sanatı Tarihi*, F. Doruker Çev. İstanbul, Sabah Yy.
- Kier, E. (2014) “II. Dünya Savaşından Önce Kültür ve Fransız Askeri Öğretisi, içinde Milli Güvenlik Kültürü”, P. J. Katzenstein (Ed.) içinde *Milli Güvenlik Kültürü, Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*, İ. Efe Çev. Sakarya, Sakarya Üni. Kültür Yy.
- Kissinger, H. (2014), *Dünya Düzeni*, çev. S.Gül, İstanbul, Boyner, 2014
- Koselleck, R. (2006), *Begriffsgeschichten. Studien zur Semantik und Pragmatik der politischen und sozialen Sprache*. Frankfurt a.M.
- Mahçupyan, E. (2008), *Batıyı Anlamak, Zihniyet, Değişim ve Kriz*. İstanbul: İletişim.
- Mann, M. (2012), *İktidarın Tarihi*, Cilt. I. çev. E. Saraçoğlu vd , Ankara, Phonix,
- Merington, J. (1978), “Theory and Practice in Gramsci’s Marxizm”, *New Left Review* (ed.), Western Marxizm, A Criical Reader içinde, London Verso, 1978
- Nye, J. S. ve Welch, D. A.(2011) *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Çev. R.Akman, İstanbul, İş Bankası, s. 368-369
- Parenti, C. (2011), “*Tropic of Chaos: Climate Change and New Geography of Violence*”, Perseus Books, NY.
- Quiggin, S. T. (2007) *Seeing the Invisible: National Security Intelligence in an Uncertain Age*, Singapore: World Scientific Publishing.
- Schmitt, C. (2012), *Siyasal Kavramı*, 2 bas. E. Göztepe, Çev. İstanbul: Metis.
- Seren, M. (2017), *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik*, Ankara, Orion.
- Snyder, J. L. (1977), *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, Rand Corporation, Santa Monica, CA, USA.
- Sperling, J. (2010), National Security Cultures, Technologies of Public Goods Supply and Security Governance. E. J. Kirchner, & J. Sperling içinde,

National Security Cultures, Patterns of Global Governance (s. 1–18.).
Abingdon: Milton Park.

Stiglitz J. E. (2014), *Eşitsizliğin Bedeli*, O. İşler Çev. İstanbul, İletişim.

Tzu, S. (2002), *The Art of War* çev. Lionel Giles, M.A. (1910), eBookMall

Wallerstein, I. (2016), *Jeopolitik ve Jeokültür, Değişmekte olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*, 3. bas.M. Özel Çev. İstanbul, Küre

Weber, M. (2013), *Bürokrasi ve Otorite*, *Wirtschaft und Gesellschaft*, (6.b), İstanbul, Adres.

Wendt, A. (2016), *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, H. Ertem vd. Çev. 2. Bs. İstanbul, Küre.

Ay, H. ve Ergün, O. (2014) “Türkiye’nin Gelecek Sorunu: Stratejik Açık”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, İktisadi ve İdari Bilimler Sayısı, Yıl: 2014 Cilt: 12 Sayı: 2, ss: 206-230

Balzacq,T. (2003), “Qu’est-ce que La Sécurité Nationale”, ed. Armand Colin *Revue Internationale et Stratégique* 2003/ 4 no.52.

Bukanowsky, M. American identity and neutral rights from independence to the War of 1812, *International Organization*, MIT Press, 1997, ss.209-243.

Barbak, A. (2015), “Sivil Kontrol Kavramının 17’nci Yüzyıldan Günümüze Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 70(4), 869-902.

Conybeare J. A. C. (1985), “Public Goods, Prisoner’s Dilemma and the International Political Economy”, *International Studies Quarterly* 1985, (28) 5-22.

Ergün, O. (2017), “Asimetrik Küreselleşme ve Şiddet, %1’in Postmodern Jeopolitiği ve Sera Etkisi”, *SWPS Sosyoekonomi Working Paper Series*, 2017, Nr. 001, Ankara

Ergün, O. (2018) “Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm, Terör Paralaksı”, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1 (Sf. 205-225).

Fayol, H. (1917), *Administration Industrielle et Générale*,: Paris, Editeur, H.Dunod Et E.Pinat, 1917, aktaran Ramazan Şengül, “Henri Fayol’un Yönetim Düşüncesi Üzerine Notlar, Yönetim ve Ekonomi”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa*, Yıl:2007 Cilt:14 Sayı:2.

Johnston, A. I. (1988) “Thinking about Strategic Culture...”, ss. 39-41; Bradley S. Klein, “Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics,” *Review of International Studies*, 1988, Vol. 14, ss: 133-148.

- Lunn, S. (2003), “The Democratic Control of Armed Forces in Principle and Practice”, *Oversight and Guidance: The Relevance of Parliamentary Oversight for The Security Sector and its Reform A Collection of Articles on Foundational Aspects of Parliamentary Oversight of The Security Sector*, (Eds. H. Born, P. H. Fluri, S. Lunn), Geneva Centre for The Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Geneva, 13-37.
- Nosthoff A. V. ve Maschewski, F. “Ékstasis gegen Stásis oder: Der Krise widersprechen”, http://www.engagee.org/assets/%C3%A9-2_%C3%A9kstasis-gegen-st%C3%A1sis_maschewski_nosthoff.pdf (Erişim: 08.04.2018).
- Robinson, L. ve diğerleri, (2018) “Modern Political Warfare Current Practices and Possible Responses”, Rand Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports /RR1772.html (Erişim Tarihi 07.04.2018).
- Sandıklı, A. (2011). *Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar*. Rapor No. 27. İstanbul: Bilgesam <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/rapor/jeopolitikveturkiye.pdf>. (07.03.2012)
- Tekinalp,Ş. (2005), “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çok kültürlülük”. *Journal of İstanbul Kültür University*, 2005, 3(1), 75-87.
- Wasinski, C. (2006), “La culture stratégique: évaluation dun concept et de ses ramifications en relations internationales “, *Cahiers du RMES*, Vol. III, No.1, Eté 2006, s. 124.
- New York Times*, 08 03. 1992, “US Strategy Plan Calls For Insuring No RivalsDevelop”, Patrick E. Tyler.
- Radikal Gazetesi, 08.01.2014, http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan _6_ayda _hedeften_vazgeçti-

ⁱ Hary Holbert Turney- High, *Primitive War: Its Practice and Concepts*, (2. Baskı), Colombia, SC, 1971, s. 5

ⁱⁱ Ansiklopedik olarak **RAND** şirketi (Araştırma ve Geliştirme anlamında, İngilizce *Research and Development* baş harflerinden) ilk önceleri Amerika Birleşik Devletleri silahlı kuvvetleri için araştırma ve geliştirme yapması amacıyla 1946

yılında *Project RAND* ismiyle Douglas Havacılık Şirketi tarafından ABD Santa Monica'da kurulmuş, sonra 1948 yılında ana şirket bünyesinden ayrılmış, kâr amacı gütmeyen dünya çapında siyasi strateji ve düşünce kuruluşu olarak tarif edilmektedir. Organizasyon ABD hükümetine, *Milli güvenlik* konularında stratejiler üretme konularındaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Şirket eğitim, sağlık, hukuk ve bilim alanlarında da araştırmalar yapmaktadır. RAND'ın yaklaşık 1.700 çalışanı vardır ve Santa Monica, Kaliforniya (merkezi), Washington D.C., Pittsburgh, Pennsylvania (Carnegie Mellon Üniversitesi ve Pittsburgh Üniversitesi'ne bitişik), Cambridge (İngiltere) ve Brüksel (Belçika'da) ofisleri bulunmaktadır. Ayrıca ABD'de daha başka küçük ofisleri bulunmaktadır: Jackson Mississippi'de ve New Orleans Louisiana'da Körfez Eyaletleri Politikaları Enstitüsü, 2003 yılından beridir Doha'da (Katar) RAND-Katar Politikaları Enstitüsü bulunmaktadır.

ⁱⁱⁱ Linda Robinson ve diğerleri, *Modern Political Warfare Current Practices and Possible Responses*, Rand Corporation, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1772.html (Erişim Tarihi 07.04.2018)